

INTERPRETÁCIA SYMBOLOV

s prihliadnutím k archetypovým významom

pomôcka pre účastníkov kurzov KIP, „traum - seminárov“,
vyššieho stupňa autogénneho tréningu

z literatúry zostavil J. Hašto, PO NSP, Trenčín, 1994

BLESK / HROM

- božia zbraň,
- záblesk blesku a dunenie hromu – považovali sa za známky nebeského súdu a trestu, božieho hnevu a moci,
- BÚRKA:
 - o v imaginácii symbolizuje koncentráciu alebo zablokovanie energie,
 - o ale aj uvoľnenie napätia („búrka prečisťuje vzduch“),
 - o niekedy tiež intuitívne - „bleskové“ poznanie,
 - o podľa celkovej súvislosti: emočné napätia sa stávajú neznesiteľnými alebo naopak – ponúka sa ich uvoľnenie.

DÁŽĎ

- symbol plodnosti,
- v mytológii semeno nebies, ktoré oplodňuje zem,
- v imaginácii - duchovné oplodnenie v zmysle nových a tvorivých ideí.

DÚHA

- zahrňuje všetky farby spektra,
 - symbol duševnej celistvosti,
 - v mytológii - boží most medzi nebom a zemou.
- } symbol zjednotenia protikladov

HORA

- V RELIGIÓZNYM CÍTENÍ:
 - o hory sú bližšie božskému než rovina,
 - o vrcholky hôr – sídlo neviditeľných božstiev, ktorých majestátnosť je schovaná za oblakmi,
 - o „posvätná hora“ – kozmické centrum, ktoré navzájom spája nebo a zem,
- energetické centrum zeme, ktoré má nárok na úctu,
- ľudia žijú v údoliach, na horách žijú bohovia (Olymp!),
- zľadovatelé vrcholy – zmrazenie, ochladnutie vzťahov, duševný chlad, riziko osamotenosti,
- VÝSTUP NA HORU:
 - o približovanie sa k významnému problému,
 - o ťažkosti pri výstupe = ťažkosti v životnej realite,
 - o identifikácia s otcom (bohom) alebo inou otcovskou figúrou; zaujatie jeho miesta,
- rozhľad z vrcholu hory – reflektuje vnútorný stav (široký, ďaleký výhľad = vnútorná harmónia, šírka),
- krajina so strmými divokými skalami – môže naznačovať vnútorné zatvrdnutie.

JABLKO

- BIBLIA:
 - o „zakázané ovocie“, v pôvodnom texte sa hovorí o „plode“,
 - o negatívny význam pre niečo „hriešne“ – až v kresťanstve,
 - o existujú stredoveké obrazy ako Ježiš dostáva od Márie jablko – pozitívny symbol spasenia, vykúpenia,
- V PSYCHOANALÝZE – podobnosť s prsníkom – sexuálny symbol (kontext!),
 - o zrelé jablko?
 - o nezrelé?
- u zrelých ľudí – symbol duševnej – duchovnej plodnosti.

JASKYŇA

- v najstarších dobách miesto pre kultové obrady,
- významy:
 - oblasť smrti (tmavý priestor),
 - oblasť zrodzenia (materské lono) – analógia s uterom – tma, vlhko, mach, močarina,
 - ak z nej vyteká prameň – posvätné miesto (obývané Nymfami),
 - v rozprávkach vždy ako niečo magické,
 - miesto, kde sa zdržiavali alebo narodili bohovia, hrdinovia, duchovia, démoni,
 - vstup do ríše smrti, ríše mŕtvych,
 - symbol znovuzrodzenia,
- v imagináciách jaskyňa väčšinou poukazuje na ťažkosti s ženskosťou.

KAMENĚ

- výrazný symbol vo všetkých kultúrach,
- meteority sa uctieujú ako nebeské kamene,
- kamene boli vždy výrazom spojenia oblohy (neba) a zeme,
- kvôli tvrdosti a nemeniteľnosti boli spájané s večnými nezmeniteľnými božskými silami a chápané ako výraz koncentrovanej sily,
- napriek tvrdosti nie je kameň chápaný ako niečo strnulé, mŕtve ale ako životodárne,
- v antike - neotesaný kameň - symbol nepriateľskej sily, ev. miesto, kde ďalej žila sila alebo duša mŕtveho,
- Islam - kultový čierny meteorit Hadschar -al -aswad v Koabe v Mekke,
- v imaginácii kameň môže poukazovať na vnútorné zatvrdnutie a spustnutie.

LES

- v mnohých religióznych predstavách a vierach mnohých národov posvätná a tajomná oblasť, kde sú:
 - dobrí a zlí bohovia,
 - duchovia a démoni,
 - diví muži,
 - drevené, machové, lesné žienky,
 - víly atď.,
- symbolický význam sa týka iracionality ale aj bezpečia,
- miesto, kam sa utiekajú askéti a eremiti (symboly pre duševnú koncentráciu a pohrúženie sa dovnútra), = nevedomie, zúskostňujúci symbol.

LÚKA

- krajiny symbolizujú nálady,
 - lúka je pozitívny symbol, reprezentuje nový rast a pokrok,
 - lúka v jeseni alebo v zime môže symbolizovať citový chlad a vnútorné osamotenie,
 - zelená síce symbolizuje rast, ale ešte nie zrelosť,
- = nutnosť brať do úvahy celkový obraz a individuálnu problematiku imaginujúceho.,

MESIAC

- fázy mesiaca podľa zákona „zomri a staň sa“, symbol nezmeniteľného životného rytmu,
- súvislosti s:
 - prílivom, odlivom,
 - chorobou, smrťou,
 - plodnosťou a znovuzrozením,
- grécky - Selene (= mesiac) – súčasne bohyňa rastu a pôrodu,
- egyptský boh Thot – pán času a počítateľ rokov,
- v magickom a religióznom symbolickom myslení je dôležitý aspekt mesiaca jeho menlivý tvar, „žije“, je spojený s rôznymi životnými rytmami na zemi,

- úzka súvislosť s:
 - plodnosťou a dažďom,
 - vznikáním a zánikom,
- ako symbol plodnosti sa podobne ako zem dá priradiť k večne ženskému a večne materinskému.

MORE

- archetypový symbol pre pôvod života (osobného i vôbec),
- v mýtoch o zrode sveta: ženský pól k mužskej oblohe (nebu),
- v imagináciách - kvôli obrovskej hĺbke a šírke - symbol kolektívneho nevedomia, k novým brehom, duševným novým zemiám,
- rôzne iné možné významy,
- nebezpečné situácie,
- situácie na morskom brehu: problematika hraníc medzi individuálnym a kolektívnym nevedomím.

NEBO

- rozsiahly a vo všeobecnosti pozitívny význam,
- v mytológiách - sídlo bohov,
- v imagináciách - ríša ducha a kreatívneho princípu,
- z oblohy prichádza:
 - zúrodňujúci a životodárny dažď,
 - strach a úctu vyvolávajú búrky, kométy, meteority,
- častá je predstava, že nebo a zem sú jedno, nebo je polovica sveta,
- mužský - aktívny princíp, zatiaľ čo zem je pasívna, prijímajúca,
- v dôsledku oplodnenia zeme nehom vznikajú všetky pozemské bytosti,
- nebo = hore - vzostup zem = dole – zostup.

OHEŇ

- ± ASPEKTY
 - **ohrievanie, osvetľovanie** = božský symbol,
 - **ničenie, deštrukcia** = démonický aspekt ohňa,
- u mnohých národov je oheň:
 - posvätný,
 - čistiaci,
 - obnovujúci,
 - **pozitívny aspekt** (súvislosť so slnkom, svetlom, prichádzajúci z nebies bleskom)
- inokedy je v popredí súvislosť s **deštrukciou**:
 - vojnu,
 - zlom,
 - diabolským, démonickým,
 - peklom,
 - božím hnevom,
 - spaľujúcou vášňou,
- zo všeobecného hľadiska:
 - symbol psychickej energie,
 - obnovy,
 - znovuzrodenia,
- pozitívny aspekt sa prejavuje v symbole horiacej sviečky = života.

POLE / ROLA

- obrobené symbolizuje ženské lono,
- neobrobené môže symbolizovať panenstvo,
- možný dvojitý význam:
 - začiatok plodnej fázy života,
 - alebo: nejaký problém treba ešte spracovať, „obrobiť“,
- ľadom stojace pole – niečo v imaginujúcom zostáva ľadom.

PRAMEŇ

- z tmavého lona zeme v lese alebo pod skalou vyteká voda života,
- v staroveku sa pramene často uctievali a dávali do súvislosti s bohmi,
- symbol plodnosti,
- v rozprávkach má význam panenskosti a čistoty,
- signál prívodu duševnej energie,
- upchatý, zastavený prameň - zablokovaná emócia, problémy s potenciou, frigiditou.

PRIEPASŤ

- bezodná, symbolizuje stavy, ktoré ešte nenadobudli tvar, alebo z hľadiska bežného vedomia sú nepredstaviteľné:
 - v temnotách spočívajúce začiatky sveta a jeho koniec,
 - neurčitosť raného detstva a rozplynutie osoby v smrti,
 - ale aj zjednotenie individua s absolútnom (unio mystica),
- C. G. Jung:
 - archetyp milujúcej a súčasne hroznej matky,
 - archetyp pre sily nevedomia,
- signál nebezpečia (kontext!),
- cestička do priepasti – výzva k preskúmaniu hĺbky a obtiažnosti situácie,
- most cez priepasť – pozitívny symbol.

PÚŠŤ

- vždy je to varovný signál:
 - len zriedka poukazuje na potrebu askézy,
 - spravidla reprezentuje duševné - osamotenie,
- neplodnosť,
- duševné a duchovné stagnovanie.

RIEKA

- Gréci a Rimania ich uctievali ako lokálne mužské božstvá – kvôli ich plodnosti,
- úzka súvislosť aj s vodou,
- voda – symbol nevedomia,
- plynutie – symbol pre čas a pominuteľnosť, ale aj neustálu obnovu,
- vtekanie riek do mora - symbol zjednotenia a individuácie,
- v budhizme a hinduizme je more symbolom absolútna, rozplynutie v nirváne,
- u Židov – z hôr prichádzajúce rieky ako božia milosť,
- „prúd života“ - obvykle tento zmysel v imagináciách,
- „psychická energia“,
- plavenie sa riekou na člne, v lodi = cesta životom,
- vystúpenie z brehov, prudké prúdy atď. – poukazujú na nevedomé prekážky, problémy,
- aké sú brehy?
 - ak sú nedostupné – dá sa predpokladať hlboko v nevedomí zasunutý komplex,
 - kultivované? dláždené, vybetónované? – zúženie osobnosti,
 - most? – premostenie oboch strán (častí) je možné,
- rieka môže symbolizovať i určitú zmenu životného postoja.

RUŽA

- kvet lásky, u Grékov ruža = bohyňa lásky - Afrodita,
- v imaginácii stelesňuje ruža ženskosť v emocionalite,
- v stredoveku bola ruža symbolom Božej Matky a nebeskej lásky,
- v alchymii ruža ukazuje rubedo, posledný stupeň alchymistických premien k získaniu životného elixíru,

- v imaginácii:
 - poukazuje na duševný rozvoj,
 - v podobe ružového kra symbolizuje ruža plný, kvitnúci rozvoj duševných síl,
 - ak sa ruže neotvárajú, známka silných vnútorných odporov (podobný význam, ak je zvädnutá alebo nezreteľná).

SEMENO / KVET / PLOD

SEMIENKO

- symbol budúcnosti a nádeje,
- ale je v ňom aj symbolika smrti a znovuzrodenia: „...keď zomrie, prinesie mnohé plody“,
= symbol sebaobetovania a odovzdania,
(sebaprekonanie, nesebeckosť majú v semene pozitívne interpretácie).

KVET

- úplne iný aspekt životnej reality,
- ružovité majú význam mandaly (lupienky okolo skrytého stredu),
- ruža – slnko - nebeské teleso,
- ak je tvar kalichovitý, zvonkovitý, črievičkovitý, srdcový, jazykovitý, plameňovitý, kvapkovitý atď.
potom symbol stredu nehrá rolu,
- množstvo kvetov na lúke a v záhrade - symbol bohatstva a plyvania,
- syntéza hĺbky zeme a výšky neba,
- rast kvetov - symbol nádeje,
- v súvislosti s kvetmi je vzdialená súvislosť s užitočnosťou,
= symbol sebestačnosti bytia.

PLOD - KVET - PLOD = dieťa – muž,
= dievča – žena,

- syntéza hĺbky zeme a výšky neba,
- čerpá životnú silu z kmeňa, je jeho naplnením,
= plod - symbol života, plnosti života, naplnenia života.

SLNKO

- znamenie a zjavenie božstva - je nesmrteľné, pretože sa každé ráno dvíha a večer klesá do ríše smrti,
- je zdrojom svetla, tepla, života, osvetľuje veci = súvislosť so spravodlivosťou,
- je ale tiež deštruktívne - spôsobuje sucho, je nepriateľom dažďa,
- v predkresťanských kultúrach blízkeho východu bolo slnko najvyšším nebeským božstvom,
- slnečné paprsky symbolizujú božské semeno, ktorému zem vďačí za plodnosť,
- slnko je jeden z najpozitívnejších symbolov pri imaginácii,
 - produktívna, tvorivá energia, podnecujúca umelecké a vedomé procesy,
- hrozivý aspekt tropického a púštného slnka u nás nehrá rolu.

STROM

- archetypový symbol **života** – „strom života“:
 - pri narodení dieťaťa sa zvykne sadiť strom,
 - materský aspekt: život vychádza z matky, strom rodí, mení sa, vyživuje, listy, vetvy vychádzajú z neho,
- chráni, je „strechou“, schováva hniezda a vtákov,
- kmeň – prebýva v ňom „duch“ ako duša v tele,
- falický aspekt – falus, ktorý trčí zo zeme,
- vetvenie - pôvod,
- v imagináciách môžu poukazovať na:
 - **osobný vývoj a rast,**
 - na **rodinnú situáciu** („rodokmeň“),
- dôležitý je typ stromu, aké sú korene, kmeň, koruna, správanie sa voči stromu,

- ak ovocný strom – má plody?
- sú vetvy vyschnuté alebo dokonca polámané?

UROBOROS

- had zahryznutý do svojho chvosta,
- symbolizuje nekonečnosť a večný návrat, vstup ducha do materiálneho sveta a jeho návrat k sebe,
- v alchýmii - symbol premeny matérie.

USTRICA / MUŠĽA

- symbol plodnosti:
 - v Číne „perlové brucho“ = „tehotné perlou“,
 - u prírodných národov sa ženy pri svadbe zobia mušľami,
 - v staroveku sa ustrice jedli na potenciu,
 - začiatok života v mori.

VODA

- v imagináciách - nevedomá psychická energia,
- archetypový symbol živej vody / potrebujú ju rastliny, zvieratá, človek,
- keďže voda je stále v pohybe - symbol pohybu, času, zmeny, stávania sa,
- kvôli beztvarosti - aj symbol chaosu,
- kvôli rozliateľnosti - symbol nestálosti, pomínutelnosti, zdanlivosti,
- kvôli neustálemu prítoku prameňov - nevyčerpatelná sila sebaapresadzovania sa,
- voda je ženský symbol (patria ku nej ženské božstvá, nymfy),
- vo vode je obsiahnutý aj mužský - falický element - ryby,
- hĺbka vody - ženská dimenzia - ako aj ponorenie do vody,
- dažďová voda - mužská dimenzia - ako aj pokropenie vodou,
- hlbiny vo vode sú temné, tajomné, hrozivé (= hlbiny nevedomia),
- obludy ako hadi, draky a žraloky reprezentujú chaos a jeho hrozivú moc,
- voda môže pohltiť a usmrtiť, zaplavuje a ničí = protipól živej vody ako symbol smrti,
= voda je nielen lono, ale aj hrob.

ZÁHRADA

- symbol:
 - pozemského i nebeského raja,
 - kozmického poriadku,
 - pôvodný stav pred hriechom človeka,
- energický význam má i ostrov a oáza,
- murovaný plot okolo záhrady, do ktorej sa dá vojsť len úzkou brámkou = ťažkosti a prekážky, ktoré sa musia prekonať pred dosiahnutím vyššieho stupňa duševného vývoja,
- záhrady pri rodinných domoch bývajú kultivované oboma manželmi, takže záhrada – i symbol manželského spojenia:
 - v pozitívnom zmysle: rast, plodnosť a radosť zo života,
 - v negatívnom zmysle: sucho, pusto, zanedbané (=hlbšie konflikty).

ZEM

- symbol zmeny,
- základ, na ktorom môžeme stáť,
- v hĺbke skrýva poklady – symbol bohatstva, rastu a plodnosti,
- zem živí = živiaca, pomáhajúca, všadeprítomná matka zem s plodným koncom, „Magna mater“ – bohyňa, ktorá má za manžela „nebesá“ so slnkom (pocitované ako mužské božstvá),
- zem je plodná, pretože je stále oplodňovaná dažďom a svetlom,
- každodenná cesta slnka nad zemou – večne sa opakujúca svadba,

- na konci sa všetko vracia do zeme – rastliny, zvieratá, ľudia, „z lona sa stáva hrob“ = cyklus smrti a znovuzrodenia,
- negatívne aspekty symbolu zeme:
 - priepasť,
 - hrob,
 - koniec,
 - nič,
 - podsvetie – ríša vylúčených, tieňov, zlých duchov, toho, čoho sa bojíme, štítíme,
 - peklo,
- vznik – zánik, rozklad; život a smrť,
- púšť, neúrodný piesok pri mori, ľadovec, skalnatá krajina = protiklad úrodného poľa,
- zem vnímame ako kruhovitú plochu, analogicky ako slnečný kotúč = plnosť a vznešenosť života.

Zvieracie symboly

BÝK

- v staroveku - posvätné zviera,
- v Egypte a na Kréte - symbol boha slnka,
- v imagináciách - symbol mužskej sily a potencie,
- na Kréte bol rituál: mladík sa držal býka za rohy a nechal sa ním dvíhať (= mladík sa učil ovládať svoju animálnu silu), až potom bol chlapom.

DRAK

- na blízkom východe - symbol nepriateľa boha,
- víťazstvo nad drakom v rozprávkach a mýtoch: víťazstvo nad chaosom a temnotou,
- ide o archetypový symbol, v imagináciách sa môže zjavovať aj ako bager, buldozér, tank,
- ako archetyp symbolizuje aj „zlú matku“, ktorá odmieta svoje dieťa alebo ho rozmaznáva opičou láskou a nechce dospelého syna „stratiť“,
- ohrozujúca a pohlcujúca stránka ženskosti vo vzťahu k mužovi,
- boj s drakom je vždy bojom, ktorý snívajúci musí vybojovať so sebou.

HAD

- kvôli zvláštnemu telu a spôsobu života je had pre človeka jedno z najpríšernejších zvierat,
 - vylieza z temných jám, jaskýň akoby patril k podsvetiu,
 - zároveň má rád slnko,
- C. G. Jung: symbol libida, v ktorom sa vyjadruje sila, energia, dynamika, pudovosť, premeny duše,
- had patrí k bažinatosti, zemitosti a materiálnosti ženstva, je personifikáciou inštinktívnosti a pudovosti, (s aspektom prahumánosti a príšernosti),
- symbolizuje stelesnenie nízkej duše v človeku,
- symbolizuje tiež sexualitu v zmysle S.Freuda alebo C. G. Junga,
- tiež symbol pre večnosť, večný život,
- patrí k archetypovým symbolom a má dvojitý aspekt (viď. Eskulapova palica s 2 hadmi):
 - jedovatý,
 - liečivý,
- v imagináciách - dôležitý je kontext.

HOLUBICA / HOLUB

- dnes symbol mieru,
 - v Biblii holubica priniesla Noemovi olivovú vetvičku - bola tu symbolom obnovy a šťastia,
 - podobný význam má aj v kresťanskej symbolike - symbol Ducha Svätého,
 - v Indii a Nemecku - čierna holubica - symbol duše alebo nešťastia,
 - v súvislosti so štyrmi hlavnými cnosťami symbolizuje holubica pravú mieru.
-

JELEŇ

- každý rok zhadzuje parohy = prírodný cyklus, „umri a staň sa“,
- keď mu na jar rastú nové, ošúchava si z nich kožu, ktorá je zakrvavená, = staré národy dávali červenú farbu do súvislosti s ohňom a slnkom,
- v antike a u Keltov - bol považovaný za vodcu duší,
- niekedy aj symbol melanchólie, pretože má rád samotu,
- v kresťanstve - symbol Krista a spasenia, parohy - rebrík do neba,
- v niektorých mýtoch je jeleň partnerom jednorožca, obaja spolu symbolizujú dušu a ducha.

KÔŇ

- najrýchlejšie zviera, ktoré si človek skrotil, bolo už dávno symbolom náhlenia sa slnka a mesiaca,
- bielo - ružové - božstvo svetla,
- čierne - súvislosť s bohyňou moci,
- kôň bol vždy dávany do súvislosti s ohňom a vodou ako životodárnymi a súčasne nebezpečnými živlami,
- v Európe ako aj na ďalekom východe - povesti, že udrením kopyta môže vyraziť zo zeme prameň,
- v starých povestiach sa objavoval v súvislosti s ríšou smrti a ako sprievodca duší,
- rýchlosť a vitalita - symbol mužskej vitality a potencie,
- kobyla - materský symbol,
- až v kresťanstve = v stredoveku - kôň ako symbol temných a ohrozujúcich síl,
- čierny kôň - ako diablove zviera,
- koňovi sa vždy pripisovala nadprirodzená intuícia,
- v imagináciách je treba skúmať každý detail,
- vo všeobecnosti symbol koňa = vitálna energia.

KRAVA

- produkuje výživné a životne dôležité mlieko = symbol materinskej zeme, plnosti, ochrany,
- v imagináciách - symbol starostlivej, materskej ženskosti,
- v snoch žien - signalizuje často potrebu rozvinúť zanedbanú materinskú stránku osobnosti,
- v snoch mužov - naznačuje väčšinou príliš silnú väzbu na matku,
- ak imaginujúci nemôže dojiť kravu alebo piť mlieko, je pravdepodobné, že v detstve boli ťažkosti medzi živiacom matkou a imaginujúcim.

LEV

- nepremožiteľná sila, majestátny krok, hrozný rev „kráľa zvierat“ vždy imponoval ľuďom vo všetkých dobách,
- verilo sa, že levia prirodzenosť je bytostne príbuzná ohňu, z jeho očí vyžaruje svetlo slnka v animálnej sile,
- ďalšie vlastnosti významné pre symboliku - odvaha, divokosť, údajná múdrosť,
- symbol moci, spravodlivosti (preto často v palácoch),
- archetypové zvieracie božstvo a kráľ zvierat v rozprávkach, symbol fyzickej životnej sily,
- lev môže vyjadrovať:
 - tvorivé duševné sily a kreativitu,
 - ale aj agresivitu a neovládateľnosť,
 - (podľa kontextu i nemožnosť presadiť sa vo svete).

LÍŠKA

- v antike - líška kvôli hrdzavej farbe - duch ohňa, (ako rituál na zabránenie požiaru obilia sa líšky s fakľami na chvoste hnali cez polia),
- už v sumerských mýtoch je líška ľstivé zviera,
- v čínskej mytológii - v roli čarujúcej, múdrej, démonickéj, z časti ale i zlej bytosti.

MAČKA

- mačka je ambivalentné symbolické zviera,
- v Japonsku - pohľad mačky = zlé znamenie,
- v Kabbale a v budhizme je mačka symbolicky blízko hadovi,
- v Egypte - domáca, obratná a užitočná mačka ako posvätné zviera bohyne Bastet - ochrankyne domu, matiek a detí,
- v stredoveku:
 - čierne mačky - zvieratá bosoriek,
 - čierni kocúri - symboly diabla,
- poverčivý si myslí, že čierna mačka prináša nešťastie,
- mačka je senzibilné zviera, v imagináciách zrkadlí emocionálnu stránku imaginujúceho,
- hravosť mačky môže mať súvislosť so sexuálnym správaním imaginujúceho,
- mačka si ide svojou cestou a podriaďuje sa len do tej miery, ako je to pre ňu užitočné:
 - symbol individuality alebo tiež,
 - egocentrických rysov,
- v imagináciách narušených žien môže mačka upozorňovať na problematiku s otcom.

MEDVEĎ

- podráždené a hladné medvede patrili k najväčším hrozbám pastierov,
- v Biblii je medveď metaforou pre zlosť a hnev,
- v severnej Európe je kráľom zvierat medveď,
- na Sibíri a Aljaške je spájaný s mesiacom, v súvislosti so zimným spánkom prichádza a odchádza, = aj symbol pre starobu a smrť človeka,
- v kresťanskej symbolike väčšinou ako:
 - nebezpečné zviera,
 - niekedy reprezentujúci diabla,
 - symbol smrteľného hriechu,
- C. G. Jung: nebezpečné aspekty nevedomia.

MOTÝLE

- kvôli ľahkosti a pestrosti je v Japonsku symbolom ženy,
- 2 motýle - symbolizujú manželské šťastie,
- dôležitý symbolický význam súvisí s metamorfózou, = už v antike bol symbolom duše, ktorá žije aj po fyzickej smrti (gr. PSYCHÉ!),
- ľúbivosť a trepotavosť motýľov - súvislosť s Erosom - bohom lásky,
- pre nevedomie - motýľ = duša,
- lietanie motýľa = symbol pre myšlienku sa a hľadanie duše.

OPICA

- rozšírený zvierací symbol kvôli pohyblivosti a inteligencii, ale aj úskočnosti a silnej sexuálnej vzrušivosti, tendencii napodobňovať a kvôli hašterivej lakomosti,
- na ďalekom východe - symbol múdrosti,
- v Egypte - paviáni - božské bytosti,
- interpretácia opice v snoch a imagináciách teda len podľa kontextu,
- veľmi pozitívne je, ak v imagináciách má opica ľudskú tvár! (snívajúci si uvedomuje svoje „opičie“ správanie).

OROL

- patrí k neohrozenej ríši vzduchu a svetla, svetlu duše,
- ľudská duša býva často znázorňovaná ako malý vták letiaci k nebu, vtáka obdivujeme kvôli jeho slobode, rýchlosti, ľahkosti,
- orol je považovaný za kráľa vtákov a v staroveku bol kráľovským a božským symbolom,

- C. G. Jung - vták je archaickým božským symbolom - reprezentuje:
 - vysoké,
 - ďalekosiahle myšlienky,
 - vášň ducha,
- orol v imagináciách upozorňuje na pozitívnu duchovnú situáciu,
- často symbolizuje problematiku - otca a authority, pretože žije na horách (teda v blízkosti otca),
- orol obmedzený v lietaní - zúženie duševnej slobody alebo zanedbanie duchovných záujmov,
- môže byť aj sexuálnym symbolom (kontext),
- varovný symbol - ak nesie v zobáku človeka alebo zviera.

OSOL, SOMÁR

- spájajú sa v ňom rozporné predstavy
 - vzdorovitý, hlúpy
 - užitočný a dobromyseľný
- v Egypte bol považovaný za démonické zviera,
- v Indii symbol chlipnosti, nemravnosti,
- v Sýrii naopak - posvätné zviera,
- kvôli divokej sexualite - symbol smilstva,
- význam hlúposti v imagináciách nemá,
- oslica, na ktorej prišiel Ježiš do Jeruzalema, sa interpretuje ako symbol miernosti, nežnosti a pokory.

OVCA / OVEČKA / JAHŇA

- kvôli jednoduchosti a trpezlivosti sa považuje za krotkú, poriadnu, „pobožnú“ a bola v tesnom spojení s inou religióznou metaforou - božím pastierom,
- kvôli svojej prostote a bielej farbe kože - symbol mäkkosti, nevinnosti a čistoty, (v staroveku boli popri baranoch ovce najobľúbenejším obetným zvierat'om),
- v imagináciách - často tiež hovoria o trpezlivosti a obetavosti imaginujúceho.

PAVÚK

- symbol s protikladnými význammi,
- v Indii symbol:
 - kozmického poriadku a ako tkáčka zmyslového sveta,
 - tiež symbol slnka,
 - sieť môže symbolizovať aj emanáciu božského ducha,
 - v upanišádach - symbol duchovného sebaoslobodenia (šplhá na vlastných nitiach),
- podobne ako had a drak, má pavúk aj negatívny význam = úzkostný symbol, (sieť je smrtiacou pascou pre hmyz - „dostať sa pavúkovi do siete“),
- pavúk je tiež ale symbolom veľkej matky (sieť a slučky sú typické zbrane hroznej moci ženskosti - spútať, poviazať, viazanie uzlov - jedno z najnebezpečnejších kúziel čarodejky).

PES

- symbolická oblasť medzi:
 - divočinou a civilizáciou,
 - dobrom a zlom,
 - tento svet - druhý svet,
- pes je doslovne zviera „prahu“, stráži vchod do podsvetia,
- v starom Egypte bol vládcom podsvetia pes (Anubis),
- psovi pripisovaná múdrosť - v mnohých kultúrach bol považovaný za predka civilizácie a za darcu ohňa,
- na druhej strane - aj u psov pozorovaný sexuálny akt viedol zrejme k symbolike prapredka a ploditeľa ľudí,
- tiež symbol,
 - vernosti,
 - dobrého manželstva,
 - ale tiež agresivity a útoku.

RYBA

- v staroveku boli považované za jednopohlavné,
= symbolika božej matky - panny a jej syna, nositeľa spásy,
- symbolické prepojenie s vodou - životným elementom,
- u mnohých národov symbol plodnosti a symbol smrti,
- v starom Egypte - symbol duše,
- v budhizme - symbol duchovnej moci,
- C. G. Jung: symbol selbst (self, seba) = celková psychická osobnosť človeka, vrátane nevedomia,
 - v imagináciách môže mať aj sexuálny význam,
 - keďže žije vo vode - symbol nevedomia - ide zrejme o nevedomé sexuálne problémy,
- *morská panna* - žena s rybím chvostom = chladná, necitlivá stránka sexuality,
- *žraloky* - ohrozujúce nevedomé komplexy.

SLON

- v Ázii - zvierat, na ktorom jazdili vládcovia,
 - symbol moci,
 - múdrosti,
 - mieru,
 - šťastia,
- v Indii a Tibete - slon ako nositeľ celého univerza,
- *biely slon* = symbol budhizmu,
- v Afrike - symbol sily, šťastia, dlhého života,
- v imagináciách často symbol otcovskej figúry,

SUP

- v indiánskych kultúrach - očišťujúca a životná sila čerpaná z ohňa a slnka,
- u Mayov - aj symbol smrti,
- keďže sup žerie zdochliny - v Afrike je to bytosť, ktorá pozná tajomstvo pravej premeny neuzitečnej matérie na zlato,
- v imagináciách - niekedy symbol pre autizmus, pohrúženie sa do seba, nedostatočnej schopnosti kontaktu,
- v bežnom chápaní - sup ako mrchožrút – príživník.

SVIŇA

- v ľudovej slovesnosti má význam symbolu šťastia,
- v mytológii veľká bohyňa jazdila na svini, bola aj vládkyňou zvierat, súčasne bola ochrankyňou prirodzenej pohlavnosti ľudí, ich rozmnožovania a tiež ženskej plodnosti,
- v imaginácii - podobné významy,
(len zriedka je čistým sexuálnym symbolom, prevažne symbolizuje duševné obohatenie alebo duševnú potenciu).

VTÁK

- keďže vedieť lietať sú:
 - prostredníkmi medzi nebom a zemou,
 - stelesnením nemateriálneho, duše,
- v taoizme sa nesmrteľnosť znázorňovala ako vták,
- rozšírené bolo aj chápanie, že duša opúšťa po smrti telo ako vták,
- v imagináciách - duchovné obsahy nevedomia.

ZAJAC

- symbol plodnosti (povestná je jeho rozmnožovacia schopnosť),
- v stredoveku - symbol Krista,
- traja zajaci v kruhu = božská trojica (vidí, počuje a stále bdie),
- v Číne je kvôli plodnosti úzko spojený s matkou - zemou a teda symbol neustáleho obnovovania života,
- kvôli plachosti - niekedy i symbol úzkosti a zbabelosti,
- kvôli údajnej schopnosti spať s otvorenými očami - symbol bdelosti,
- kvôli rýchlosti - symbol rýchle bežiaceho času.

ŽABA

- v Egypte kvôli svojej veľkej plodnosti symbolizovala sily vzniku života,
- Heket - bohyňa pôrodu - bola znázorňovaná so žabacou hlavou,
- neskôr žaba - symbol znovuzrodenia,
- v kontraste s pozitívnym významom v oblasti Nílu, bola pre Izraelitov symbolom démonických síl, ktoré však môžu byť aj v službách božích,
- v prírode žije žaba na zemi i vo vode = symbol vnútornej premeny (viď rozprávku Žabí princ),
 - médium vody poukazuje na chladnú a neosobnú povahu,
 - pozemskosť zase na vyšší stupeň vývoja,
- v imagináciách je žaba obvykle pozitívny symbol určitej premeny.

Symbyly ľudského života

BYŤ ZOŽRANÝ ALEBO PREHLTNUTÝ

- archetypový motív, ktorý sa často objavuje v:
 - povestiach,
 - rozprávkach,
 - mýtoch,
- more pohlcuje slnko (západ slnka) a znovu ho rodí (východ slnka),
- striga v rozprávke pojedá deti; vlk Karkuľku, kozliatka atď.
- byť zhltnutý - znamená symbolický zostup:
 - do podsvetia,
 - do matkinho tela,
 - = rozplynutie vedomia = smrť Ega,
 - = rozplynutie v tajomnom nevedomí (ktoré je symbolom strašnej matky = „pažerák smrti“),
- psychologicky ide o pohrúženie libida do nevedomia,
- vyslobodiť sa z tohoto smrtiaceho zhltnutia si vyžaduje „záchranu“ (viď hrdinské povesti).

DIEŤA

- symbol nových možností,
- tiež symbol spasenia (viď „božie dieťa“ vo všetkých náboženstvách),
- dieťa v imaginácii:
 - veľmi pozitívny symbol,
 - ale: choré alebo poranené dieťa - duševné poruchy,
- C. G. Jung: „symbol anticipácie stavu vedomia, ktorý len príde“.

DOM

- v Egypte bol dom súčasne obrazom pre materinské lono,
 - na niektorých obrazoch je človek znázornený ako dom,
-

- DOM = budova duše,
- JEDNOTLIVÉ MIESTNOSTI = jednotlivé psychické funkcie,
 - *pivnica* - nevedomie,
 - *kuchyňa* - oblasť ženskosti – materskosti, spracovanie duševných informácií, procesy premeny,
 - *spálňa* - manželský sexuálny život,
 - *obývačka*,
 - *pracovňa*, } duševné situácie všedného dňa, duchovná aktivita
- *poschodie* - oblasť rozumu,
- *povala* - miesto pre zabudnuté, vytesnené obsahy,
- *strecha* - lebka kryjúca mozog.

CHLIEB

- symbol premeny žijúcej látky, pozitívum ktorej sa život udržuje,
- tiež symbol duševnej (duchovnej) potravy,
- v imaginácii,
 - obraz životnej potravy,
 - obraz duševnej potravy a posilnenia,(prakticky vždy má pozitívny význam).

CHRBÁT A PREDNÁ STRANA TELA

- obrátená, zadná strana, „tienistá“ stránka človeka - t.j. väčšinou negatívny symbolický význam,
- minulosť,
- chrbát je nechránený (oči a ruky sú vpredu),
- človek žije dopredu, orientuje sa na budúcnosť, ciele.

JEDLO / JEDENIE

- v imagináciách:
 - symbolizuje prívod psychickej energie,
 - spoločné jedenie s inými osobami symbolizuje duševnú alebo duchovnú komunikáciu,
 - typ imaginovaného jedla hovorí niečo o psychických funkciách a o probléme, o ktorý ide,
 - u ľudí v druhej polovici života - možné súvislosti medzi jedlom, jedním a religióznym problémom,
- (viď tiež „Poslednú večeru“ v kresťanstve a rôzne rituály u iných náboženstiev).

KRB / PEC

- centrálna oblasť rodinného života,
= symbol manželstva, materskosti ženy,
- keďže sa tu pripravuje jedlo - aj symbol premeny,
- ak v imagináciách vyhasne krb - môže ísť o signál zablokovania energie.

KRÍVANIE

- signalizuje psychické postihnutie (obmedzenie),
- krívajúca noha v rozprávkach - atribút diabla,
- tiež Hephaistos - boží kováč, syn Zeusa,
 - kováč - symbol kreativity, tajomných znalostí,
 - (aj čert je často nedobrovoľne nápomocný),
- A. Adler: pri telesnom obmedzení môže dôjsť k hyperkompenzácií, zvlášť výkonom v duchovnej oblasti,
- takže interpretovať krívanie opatrne!

KRV

- to, čo je voda pre zem a šťava pre rastliny, je krv pre telo,
- prúdiaca krv je:
 - životný prúd, teda „prasila“, materializácia života a životného ducha,
 - najvyššia forma tekutiny,
 - stále pulzuje, stále sa obnovuje,
- v antike a pre stredovekú alchýmiu bola krv sídlom duše, ale len v zmysle „telesnej duše“, (duchovná duša sídlila v pečeni a neskôr v hlave),
- v ľudových poverách:
 - krv má magickú moc (u prírodných národov sa často pije pred extázou kúzelníkov),
 - symbolizuje aj lásku a oheň,
- pitie alebo výmena krvi v imaginácii - potreba, nutnosť duševného zjednotenia („pokrvné bratstvo“),
- strata krvi môže signalizovať stratu lásky alebo nutnosť duševnej obete,
- transfúzia krvi - môže znamenať nárast duševnej energie.

MATKA

- obrazy vlastnej matky alebo materských žien u imaginujúceho signalizujú nevedomé očakávania a štruktúry správania, ktoré sa vpečatili počas detstva v interakcii s matkou (ovplyvňuje to partnerské vzťahy v dospelosti),
- obraz matky pôsobí na psychiku ako vzorec regulovaný nevedomím, ktorý do istej miery programuje prežívanie a správanie jedinca,
- symboly materského:
 - strom,
 - brána,
 - neznáme matky (symbolizujú materské funkcie spoločnosti alebo inštitúcií, nároky na starostlivosť),
- archetyp matky:
 - ŽIVOTODÁRNY ASPEKT:
 - § živiteľka,
 - § ochrankyňa,
 - NEGATÍVNY ASPEKT:
 - § ohrozujúca,
 - § požadujúca,
 - § pohlcujúca.

MUŽ - NEZNÁMY

- symbol nevedomej mužskej stránky imaginujúceho, „tieň“ osobnosti,
- ak sa neznámy muž objaví v imagináciách alebo v sne ženy - ide o jej „animus“; na rozdiel od animy v mužovi sa animus ženy nie tak často objavuje ako erotická fantázia alebo v erotickej nálade, ale skôr ako „posvätné presvedčenie“;
- táto mužská stránka ženy sa môže manifestovať u veľmi žensky pôsobiacich žien, animus môže z hĺbky šepkať:

„si beznádejný prípad... všetko je nanič...
tvoj život nemôže byť iný a ani nebude“;
- obraz muža a dievčaťa je spravidla formovaný otcom, v puberte a ranej dospelosti sa animus často zjavuje ako:
 - učiteľ,
 - vedec,
 - baník,
 - filmový herec atď.
 - alebo tiež ako hrdina alebo rozprávkový princ,
- žena projikuje svoj obraz muža (animus) na svojho reálneho partnera, = možnosť rozporu medzi očakávaniami a realitou,
- neznámy muž v imaginácii muža = tieň.

NAHOTA

- neodetosť vyjadruje chýbanie pozemských väzieb, zbavením sa odevu si prírodný človek zaistuje pomoc magických síl a bráni sa démonom. Obnaženie sa chápe ako bezbranné vystavenie sa vyšším silám a má ich priateľsky nakloniť.
- sakrálna nahota bola bežná pri starých kultoch v antike a na blízkom východe pri obetách, modlitbách a proroctvách.
- nahota je symbolom zvedenia, plnej slasti, často súčasť praktík čarovania v oblasti lásky,
- nezaodetosť a nedeformovanosť: symbol čistoty a pravdy („holá pravda“),
- nahota je často aj symbolom askézy, všetci sme sa narodili nahí, tiež symbol bezpodmienečnej podriadenosti vôli božej,
- v imagináciách – pôvodný, prírodný stav človeka,
- keď sa imaginujúci vidí nahý, takmer nikdy to nemá sexuálny význam. Trápnosť, ktorá sa niekedy objaví, súvisí s duševným obnažením.

NEGER / ČERNOCH

- pre Európana symbolizuje neger (čierny muž) životnú vitalitu, súvisí to s blízkosťou černochovek k nevedomiu, s ich vierou v magické sily, s rytmickou hudbou, erotizujúcim tancom. Už v antike bola Afrika pre horúčavu a tropickú vegetáciu považovaná za miesto temných, animálnych vášní.
- v imagináciách: tiež pudová nevedomá stránka (tieň) imaginujúceho.

NEZNÁMA ŽENA

- symbol nevedomej ženskej stránky duše imaginujúceho / imaginujúcej:
 - ak takto Imaginovala ŽENA alebo dievča, potom „neznáma žena“ je „tieňom“ a jej správanie upozorňuje na nevedomé vlastnosti alebo modality správania imaginujúcej,
 - ak takto imaginuje MUŽ, tak „neznáma žena“ symbolizuje ženský komponent, ktorý je v každom mužovi - „anima“ figúra animy stelesňuje ženské duševné vlastnosti muža, jeho emócie, nálady, tušenia ako typ milostného vzťahu k žene v realite. Tento „vnútorný duševný obraz ženy“ v mužovi sa formuje aj správaním matky. Ide o nevedomý obraz alebo modality správania, ktoré sa výrazne líšia od predstáv vedomých,
- obrazy animy môžu mať podoby svätice, kurvy, rozprávkovej princeznej alebo emancipovanej dievky,
- väčšina partnerských problémov súvisí s tým, že projekovaný anima -obraz (a očakávania od partnerky) sa nekryjú s reálnou partnerkou.

NOHA (CHODIDLO)

- časť tela, ktorá je najintímnejšie spojená so zemou, orgán pohybu, „vykročenia“,
- úzka, symbolizuje súvislosť s vôľou (majetnícke gesto - polozenie nohy na niečo, niekoho),
- *odhalené nohy* - symbol pokory (napr. pri vstupe do posvätných miest),
- *bozkanie nohy* - symbol najhlbšej pokory, podrobenie sa,
- *umývanie nôh*:
 - v oriente symbol pohostinnosti (od vyššie postaveného),
 - inak symbol pokory a lásky,
- Freud - noha je aj falický symbol.

OKO

- okná, ktoré sa otvárajú svetu a súčasne ho vťahujú do duše,
- ešte dnes je niekde zakorenený strach zo „zlého pohľadu“, „porobenia“,
- oko je v symbolickej súvislosti so svetlom, slnkom, duchom,
 - symbol duchovného videnia,
 - „zrkadlo duše“ = inštrument duševno - duchovného výrazu,
- *pravé oko* - aktivita, budúcnosť, slnko; plač: zlosť, hnev, agresivita,
- *ľavé oko* - pasivita, minulosť, mesiac; plač: smútok, beznádej,
- „*tretie oko*“ - symbol „vnútorného videnia“,
- v staroveku - oko - symbol slnka,

- okrem toho oko symbolizuje rozhl'ad, vševédućnosť,
- Božie oko - boh otec v trojjednosti,
- v imaginácii oko: symbol vnútorného uvedomenia,
- oslabenie zraku v imaginácii - nechce vidieť nejaký problém.

OTEC (ANIMUS)

- symbol tradičného usporiadania a prirodzenej autority,
- v *imagináciách žien* – v detstve vpečatený obraz mužskosti, ktorý každá žena nesie v sebe ako vnútorný duševný obraz. Vnútorný muž („animus“) v duši ženy môže, keď sa projikuje, viesť v manželstve k podobným ťažkostiam, ako keď mužova „anima“ sa nekryje so skutočnosťou.
- v *imagináciách mladších ľudí* – často súvis s generačným konfliktom. Prekvapujúce pre imaginujúceho je, že otec sa zjavuje inak, než ho imaginujúci pozná. Nevedomie chce tým imaginujúcemu pomôcť prekonať jeho detský obraz o otcovi, vidieť ho ako človeka, ktorým v skutočnosti je.
- Problematika je ale tak pestrá, že len ohľad na celkové súvislosti umožňuje zmysluplnú interpretáciu.

POLOHA A AKTIVITA TELA

STÁTIE

- stojaci musí byť vzpriamený, to je cena za česť a vznešenosť,
- pravdivosť - býva označovaná ako priamosť, rovnosť,
- „postaviť sa niekomu, niečomu“,
- „stáť pevne na svojom“, „... za názorom“,
- „stálosť“ - pozitívna, v zmysle spoľahlivosť,
- „obstáť“ - osvedčiť svoje schopnosti,
- „vystúpiť...“ s niečím - z úkrytu, z bezpečia do zjavnej pozície,
- „dostať“ ... slovo - dodržať záväzok.

CHÔDZA / ÍSŤ

- znamená vzpriamený meniť miesto,
- niečo „ide“, „chodí“, sú určité „pochody“ = zmeny v čase: „chod udalostí“, „beh dejín“,
- idúci má obvykle určitý cieľ:
 - prichádzať / odchádzať,
 - utekať k / od,
 - nádej / strach,
- človek je stále hnaný nádejou a strachom, pohybuje sa k cieľu, objektu alebo od objektu strachu,
- „sich gehenlassen“ - pustiť sa z uzdy,
- stúpať, postupovať, zostupovať (zaujímať miesto druhého).

SEDIETĚ

- sadáme si aby sme sa zotavili, oddýchli si, sedíme za stolom, pri rozhovore, pri prednáške, pri počúvaní hudby, pritom zotrávame medzi napätím a uvoľnením a zachovávame si prehľad a prevahu,
- „obsadiť“, „presadiť“, „zasadiť sa“, „byť vysadený na niekoho“ atď.

LEŽAŤ

- ležia spiaci, imaginujúci, chorí, skolabovaní, umierajúci, mŕtvi,
- ležanie pripomína úbytok síl a smrť,
- ležia ale aj milenci, takže zo symbolu smrti sa stáva symbol života,
- ležiaci človek „sa vzdáva“,
- ak si ľahne pred stojaceho alebo sediaceho hlavou k podlahe - gesto úplnej pokory.

POKLONIŤ SA, SKLONIŤ SA,

- znamená to „zníženie sa“ pred niekým, blíži sa (čo i len pohľadom) k podlahe,
- sklonená chôdza - hovorí o telesnom alebo duševnom bremene alebo o slabosti,
- „ohnúť sa“ - nezaobchádzať čestne s pravdou.

PÔROD / ZRODENIE / NARODENIE

- narodenie a smrť ohraničujú individuálny pozemský život,
- novorodenec už začal umierať, smrť je obsiahnutá už v začiatku,
- narodenie a smrť symbolizujú osud,
- ako pôrod pre matku, tak i rodenie sa pre dieťa je nebezpečný pochod - s tieňom smrti,
- obraz pôrodu v imagináciách symbolizuje vznik niečoho nového (nejakých nových možností, kontextu).

PRSNÍK

- pôvodne symbol materstva, život udržujúcej a vyživujúcej stránky ženskosti,
- sexuálny význam prsník v imagináciách takmer nemá,
- v predkresťanských náboženstvách: „veľká matka“: stelesnenie božskej prírody - vždy znázorňované s plnými prsiami,
- na Kréte - odhaľovanie prs v rámci religiózneho kultu,
- v stredovekej alchýmii bol prsník symbolom prívodu duchovnej potravy a poznania,
- v imaginácii mužov: okrem hore spomenutých archetypových významov môže signalizovať:
 - silnú väzbu na matku (Freud: orálna sexualita, jej frustrovanie - neurózy).

PUPOK

- v mýtoch: symbol pre centrum sveta,
- Omphalos Delphi - cylindrovský kameň, symbol spojenia medzi bohmi, ľuďmi a zvieratami,
- pupok oblohy - Polárka,
- v indickej joge pozorovanie pupka - meditačná technika,
- *pupočná šnúra* - symbol pretrvávajúceho spojenia medzi matkou a dieťaťom,
- pupok: archetypový obraz stredu, stredu tela matky zeme,
- v imagináciách - symbolizuje väčšinou materský komplex, u žien môže poukazovať na homosexuálnu lásku.

RUKA

- telesný inštrument činenia, konania,
- *poranenie alebo strata ruky* v imagináciách poukazuje na obmedzenie alebo stratu možností jednania.

SMRŤ

- v imaginácii nie je smrť signálom pre koniec života, ale pre transformáciu. Na mieste toho, čo v obraze umiera alebo musí umrieť, nastupuje niečo nové.

SRDCE

- podľa viery mnohých národov - centrum individuálneho života,
- vnútro človeka na rozdiel od vonkajšku osobnosti,
- v Egypte srdce:
 - stredobod všetkých duchovných hnutí,
 - sídlo vôle, citu, rozumu, života,
- u Židov a v kresťanstve: sídlo citových síl, lásky, ale aj intuície a múdrosti,
- Islam: srdce - sídlo kontemplácie a spirituality, zahalené do rôznych vrstiev, ktorých farby sú viditeľné pri rozrušení,
- v alchymistickej symbolike srdce symbolizovalo slnko v človeku (viď tiež „plexus solaris“ a psychogénne negatívne poruchy),
- milostné konflikty sa často manifestujú vo forme kardioneuróz.

SVADBA

- rôzne obyčaje počas svadby majú magický a religiózny pôvod,
- hluk a svetlá majú zaháňať démonov,
- u národov so živým kultom predkov - sú na svadbe aj títo,

- počas svadby sa spájajú póly bytia:
 - muž a žena,
 - nebeské a pozemské,
 - život a smrť,
- v svadbe sa manifestuje archetyp zjednotenia,
- imaginovanie svadby je vždy významné, preto treba dôkladne skúmať, spravidla sa objavuje pri manželských a partnerských konfliktoch, ak sa objaví aj rituál obete = určité zvyky a modality správania treba obetovať kvôli harmónii v dvojici.

ŠATY

- šaty zrkadlia niečo z vnútra človeka,
- v dávnych dobách sa verilo, že oblečením určitých šiat sa možno premeniť (napr. oblečením sa do ľavej kože - získať silu ľava),
- šaty = alter ego,
- *zmena šiat* - môže znamenať zmenu vnútorného Ega,
- starý babylonský rituál: chorý sa zbavoval choroby vyzlečením košele,
- v mnohých kultúrach - účasť na kulte je podmienená prezlečením šiat = obnovou človeka,
- šaty v imagináciách - často symbol persona, t.j. maska človeka (podľa Junga: stránka osobnosti obrátená k svetu),
- (typ, stav, farba, účelnosť šiat určujú bližšiu interpretáciu).

ŠPERKY

- mali v minulosti nielen úlohu zdobenia a zvyšovania prestíže, ale mali nositeľa šperku aj chrániť a dodávať vyššie sily - šperk ako magický prostriedok, retiazky, obrúčky slúžili ako talizmany kovy a drahokamy - pripisovali sa im tajomné, magické sily,
- kamene symbolizujú Seba (Selbst),
 - DIAMANT - v imagináciách symbolizuje duševnú celistvosť, ktorá zahŕňa ako nevedomie tak i vedomie,
 - SMARAGD - symbolizuje najvyššie duševné hodnoty jeho zelená farba mu dodáva tiež význam duchovného pokroku,
 - ZLATO
 - § „dar bohov“, kozmický otec je slnko, zlato bolo sväté, bežní ľudia ho nesmeli vlastníť, predmety používané pri náboženských obradoch a predmety kráľov boli zo zlata,
 - § zlato odoláva všetkým prírodným vplyvom, uchováva si svoj lesk,
 - § archetypový symbol nesmrteľnosti, symbol najvyššej hodnoty, celistvosť, plnosť,
 - § nález zlata alebo zlaté dary v imagináciách – väčšinou mimoriadne pozitívny význam zisku, nadobudnutia veľkých poznatkov a rozšírenia vedomia,
 - STRIEBRO
 - § dar mesačného božstva,
 - § sestra zlata - ženský symbolický význam, strieborné mince - symbol ženskej cnosti,
 - PERLA
 - § tiež mesačná a ženská symbolika,
 - § tiež symbol dokonalosti (gulička + lesk),
 - § kvôli tvrdosti a nemennosti v Číne a Indii symbol nesmrteľnosti,
 - § „horiaca perla“ v Číne - symbol slnka,
 - § symbol najvyššej hodnoty, keďže sa nachádza schovaná v mušli na dne mora – symbol dieťaťa rastúceho v matkinom lone a,
 - § symbol svetla svietiaceho v temnotách,
 - § perlový náhrdelník – množstvo zložené do jednoty.

ÚSTA / PERY / ZUBY

ÚSTA

- orgán slova a dýchania - symbolizuje moc ducha a tvorivej sily (vdychovanie duše a života),
- orgán jedenia, kŕmenia a hltania - symbol zničenia (hlavne ako papuľa obludy),
- rituál otvárania úst múmiám v Egypte - aby pred bohmi mohli hovoriť pravdu, aby mohli piť a jesť!

PERY

- dvojprah, cez ktorý vychádzajú slová (s verbálnym a nonverbálnym významom),
- za perami začína ústna dutina - pripomínajúca dutiny ženského pohlavia.

BOZK

- môže byť predohrou, náhradou alebo symbolom pohlavného spojenia,
- znamená dávanie a prijímanie, výmenu - symbol lásky.

ZUBY

- funkcie - uchopiť a rozkúskovať potravu = agresívny, ale nutný pochod, = imaginovanie zubov môže mať význam pozitívnej agresivity, v zmysle životnej vitality,
- strata zubov - strata potencie (nielen v sexuálnom zmysle!).

Symboly zo sveta vecí a symbolické pochody

AMPUTÁCIA

- v imaginácii obraz amputovanej končatiny symbolizuje stratu nejakých vlastností alebo možností, ktoré súvisia so symbolickým významom danej končatiny.
- *strata nohy alebo nôh*: strata doterajšieho duchovného alebo duševného stanoviska,
- *strata hlavy*: „v nejakej situácii stratiť hlavu“, alebo to môže znamenať i výzvu zbaviť sa racionalizujúceho myslenia a lepšie sa dostať do kontaktu s citmi.

BOZK

- pôvodný zmysel mohol byť – prenášanie sily; tiež potreba zjednotenia a uctenia,
- v antických kultúrach – sakrálny bozk prahu chrámu, oltára a obrazu boha,
- pôvodne tiež bozk ako vdychnutie živej duše – preto aj prenášajúci silu a životodárny,
- erotický význam – zriedkavejší. Ústa sú orgánom reči = v imagináciách symbolizuje spravidla duchovnú komunikáciu, výraz duchovnej väzby.

HRAD / ZÁMOK

- obvykle kvôli obrane býva na vrchu alebo vyvýšenine, takže pôsobí dojmom neprístupnosti a neotrasiteľnosti,
- hrad alebo zámok symbolizuje takú oblasť duševného života, ktorá je spojená so starovekými, rozprávkovými, dobrodružnými predstavami aj fantazijnými predstavami,
- často sa objavuje zámok aj ako archetypový materský symbol. Hrad a zámok boli sídlami kráľovien. V mnohých prípadoch symbolizuje hrad a zámok určitý materský komplex.

HRANICA

- obrazy hraníc, colníc symbolizujú vnútorné hranice a prekážky; vnútorné obmedzenia,
- *prechod cez hranice* – prechod do nových situácií.

CHAOS

- hebrejsky znamená aj púšť a prázdno,
 - symbol pre stav sveta pred stvorením,
 - v imagináciách po obraze chaosu nasledujú obrazy poriadku.
-

KNIHA, TEXT

- pre analfabetov sú znaky písma niečo nadprirodzené, niečo spojené s mocou. Vynález písma býva pripisovaný bohom (napr. v Egypte, v Babylone). Sväté knihy majú tiež božský pôvod (božský akt tvorby alebo božie zjavenie).
- kniha: symbol múdrosti, vedomostí, tiež symbol totality univerza (z jednotlivých stránok a písmen sa skladajúci celok),
- *jedenie určitej knihy* – prijímanie božieho slova do srdca,
- *obraz zatvorenej knihy* – môže symbolizovať ešte nerealizované možnosti alebo tajomstvá.

KOPIA / OŠTEP

- *zbrane* – symboly vojny, moci; ale tiež slnečných lúčov a falusu,
- v imagináciách – *prebodnuté zvieratá* – poukazujú často na záťaž, ktoré je treba prekonať. Oštep je tu personifikovanou cnosťou.

KOVÁČ

- ovládajúci oheň, liečiaci choroby, robí dažď,
- negatívny význam – kováč ako čarodejník, ktorý má spojenie so silami podzemného ohňa, s čiernou mágiou a peklom,
- v imagináciách – kovárska dielňa má rovnaký význam ako kuchyňa – miesto zmeny, transformácie.

KUCHYŇA

- transformácia potravy v kuchyni – tj. miesto, ktoré môže symbolizovať aj transformáciu psychickej energie,
- udalosti v kuchyni poukazujú na situáciu v rodine a manželstve.

LIETADLO / LIETAŤ

- najrýchlejší dopravný prostriedok, nie bez nebezpečia,
- môže symbolizovať sprostredkovanie rozsiahlych myšlienok alebo pudenie k slobode,
- *lietanie bez lietadla* – môže byť obrazným vyjadrením, že imaginujúci sa vo svojich myšlienkach a predstavách v bdelom živote vznáša nad bdelou každodennou realitou, zľahčuje si konflikty a problémy tak, že od nich odletí,
- takáto imaginácia je varovaním – človek by mal zostať na zemi pri skutočnosti.

LOĎ

- rôzne národy si aj oblohu predstavovali ako oceán, po ktorej bohovia cestujú loďami,
- starí Egypťania túžili, aby po smrti smeli cestovať v lodi s bohom slnka Re, a aby tak prekonali noc smrti,
- Gréci a Rimania – predstava „cesta loďou života“.
- Charon – prevozník na lodi do záhrobia.
- v imaginatívnej terapii - loď – symbol životnej cesty.

LOPTA

- lopta, podobne ako guľa, je symbolom celistvosti,
- v imagináciách tiež môže byť symbolom koncentrovanej psychickej energie, ktorá môže navodiť zmenu – transformáciu (viď rozprávku Žabí kráľ).

ĽADOVEC

- v imagináciách – citový chlad.

MASKA

- maska zakrýva osobnosť nositeľa. U prírodných národov sa používa pri rituálnych tancoch, predstavuje bohov alebo nadprirodzené sily. – Dionysos bol tiež vždy v maske.
- maska zakrýva skutočnú osobnosť a nositeľovi umožňuje prekročiť úzke hranice individuálnej existencie. Kvôli anonymite, ktorú maska zaručuje, môžu mať emócie „prirodzený“ priebeh. To uľahčuje odvedenie nakumulovaných psychických energií.
- v imagináciách symbolizuje maska odbúravanie nahromadenej agresie. Reprezentuje väčšinou archetypové figúry kolektívneho nevedomia, ktoré reprezentujú násilnosť.,
- pozitívny význam má maska zriedka. Dost' často poukazuje na veľikášske predstavy.

MEČ

- symbol vojenských cností, mužskej sily a udatnosti, moci, aktívneho mužského princípu ako aj slnka (jagavý lúč),
- v negatívnom zmysle - symbol hrôzy vojny,
- *ako ostro režúci inštrument* – symbol rozhodnosti, oddelenosti dobra a zla, a tým aj symbol spravodlivosti (Justitia – s mečom a váhami),
- v imaginatívnej terapii: inštrument, ktorý rozdeľuje a rozlišuje psychické obsahy alebo odštiepuje komplexy s cieľom, aby sa dostali do vedomia,
- boj s mečom vyžadoval tvrdý tréning, sebaovládanie a koncentráciu. Kovanie meča bol kultový, sakrálny obrad. Meče hrdinov v staroveku mali svoje mená a považovali sa za dar bohov alebo osudových síl.

METLA

- v mnohých kultúrach sa používala aj na symbolické čistenie chrámu,
- v negatívnom zmysle je metla predmetom, na ktorom lietajú strigy. V tomto prípade symbolizujú tie sily, ktoré zahŕňajú, ktoré sa jej ale v danej situácii zmocnili.

MLIEKO

- životný nápoj. Symbol plodnosti a duševnej – duchovnej potravy. Kvôli farbe a miernej chuti sa dáva do súvislosti s mesiacom.
- symbolizuje vyživujúce a opatrovateľské aspekty ženskosti,
- ak v imaginujúcom obraze dospelý muž dostáva mlieko, symbolicky sa mu dostáva vedomostí a poznania.

MOST

- spája dva inak navzájom oddelené body,
- mnohé národy chápu dúhu ako most medzi zemou a nebom,
- most:
 - o nielen spája, ale aj prekonáva, „premost'uje“,
 - o implikuje možnosť komunikácie,
 - o nadviazanie určitého vzťahu,
 - o zjednocuje,
- pri interpretácii treba zohľadňovať samozrejme aj stav mostu, event. môže byť nebezpečný atď.

MŔTVOLA

- *pohreb* obvykle symbolizuje duševné zmeny a transformácie,
- *mŕtvola*, event. v rozklade je zreteľným varovným signálom nevedomia. Poukazuje na závažnú duševnú poruchu.,
- symbol odumretej a neoduševnenej stránky osobnosti, hlboko v nevedomí pochovaného komplexu, ktorý je duševne nespracovaný.

NÁDOBA

- rôzne významy podľa materiálu, formy, účelu,
- napr. krehkosť (sklo), alebo výraz kráľovskej hodnosti (zlatá čaša),
- môžu mať tvary ženského tela,
- naplňa sa obsahom.

OCHRNUŤIE

- obraz ochrnutia je treba vziať doslovne – obmedzenie duševného alebo duchovného typu.

OPERÁCIA

- obrazom operácie vyjadruje nevedomie psychickú chorobu; nejaké psychické funkcie si vyžadujú liečbu, napr:
 - operácia srdca – emočné konflikty,
 - operácia nôh – postoj k životu si vyžaduje korekciu,
 - operácia žalúdka – imaginujúci nestrávil správne svoje problémy.

PALICA

- jej význam súvisí s jej pôvodom zo živého stromu,
- symbolizuje na jednej strane plodnosť a život, na druhej strane slúži obrane pred zlom,
- *čarovná palica* – dokáže robiť zázraky,
- *v rukách mocnára* – symbol moci a hodnosti (postavenia),
- *pastierska palica* – symbol Krista, prorokov a svätých – palica biskupov.

POPRAVA

- v imagináciách nesymbolizuje žiadne nebezpečie života,
- takýto obraz symbolizuje nutnosť novej duchovnej a duševnej orientácie; nutnosť revízie doterajších životných postojov a vzťahov (zvlášť v postpuberte a v strednom veku sa objavujú takéto obrazy).

POSTEL

- poukazuje vždy na postoje k sexualite. Imaginujúci sa teda konfrontuje so svojou sexualitou,
- *obrovská posteľ* môže znamenať, že imaginujúci pripisuje sexualite ohromný význam,
- opak môže znamenať príliš *malá posteľ*,
- imaginácia postele môže upozorňovať aj na manželské ťažkosti.

POVRAZ

- môže byť z neho slučka, do ktorej sa možno chytiť.

PREKÁŽKA

- treba ju brať doslovne.

PRSTEŇ

- večnosť (kruh),
- na prednom východe mali čarovné prstene chrániť pred chorobami a nešťastím,
- v Grécku bolo nosenie prsteňa výsadou slobodného muža. V Ríme označovali hodnosť senátora a kňaza. (viď tiež kruh).

REBRÍK

- v imagináciách symbolizuje situáciu prechodu. Môže ísť o vzostup alebo zostup.

ROH

- u starých národov: útočná a obranná zbraň, symbol fyzickej sily a nadľudskej moci. V severnej Afrike na skalách maľby rohatých zvierat so slnkom medzi rohami,
- *rohaté zvieratá* – od pradávna symbol plodnosti, tiež amulety na ochranu pred nepriateľskými mocnosťami,
- negatívny význam – výraz diabolskej moci,
- mužský, aktívny princíp,
- ak má ale *tvar lýry* – môže byť aj symbol ženského – prijímajúceho princípu a preto tiež symbol pre duševnú vyrovnanosť a zrelosť.

SEDLIAK, SEDLIACKY DVOR

- *sedliacky dvor* – v imagináciách poukazuje na vzťah k prírode u imaginujúceho,
- *sedliacke činnosti* v imagináciách – reprezentujú profesijný život vôbec alebo duševné aktivity. Musíme to vždy vidieť v celkovom kontexte.

SCHODY

- spájajú rôzne poschodia a miestnosti určitého domu,
- to isté aj v imagináciách; môžu symbolizovať zostup alebo vzostup, vzostup symbolizuje uvedomenie.

SKALY, KAMENE

- symbol pevnosti a nemennosti – v biblii aj symbol sily a vernosti chrániaceho Boha,
- v pozitívnom zmysle - symbol pevnosti a trvácnosti,
- v negatívnom zmysle - symbol vnútorného zatvrdnutia, časť osobnosti ustrnula,
- okrem toho môže byť silným otcovským symbolom.

SKLO

- neviditeľné a predsa skutočné ako magický svet. Tento aspekt nevedomia je vo východných meditáciách hodnotený veľmi vysoko.
- porekadlo: „Šťastie a sklo – ako ľahko sa rozbijú“.
- v imagináciách – môže poukazovať na fragilnosť určitého vzťahu alebo na určitú precitlivosť,
- *sklenená stena* – negatívny význam, bariéra medzi človekom a jeho okolím,
- *sklenené nádoby* – obvykle pozitívny význam,
- *sklenené okno* – symbolizuje vznik určitého nového duševného elementu. Výhľad na určitú oslobodzujúcu situáciu.

SOĽ

- vďaka svojim konzervačným a korenistým vlastnostiam bola oddávna považovaná za nositeľa zvláštnej životnej sily,
- podľa ľudovej povery soľ je odporná pre démonov,
- v alchýmii sa spájala duch so soľou,
- *soľ a chlieb* – spôsob víťania na dedine ako aj ženícha pri svadbe,
- tak ako chlieb predstavuje v snoch duševnú potravu, tak soľ symbolizuje duševné korenie,
- *presolené jedlo* – niečo je preintelektualizované.

STUDŇA

- *studňa a pramene s tečúcou vodou* symbolizujú vo všeobecnosti telesné a duševné posilnenie a cítenie. Miesto osvieženia, zotavenia.
- studňa súvisí v prvom rade s vodou, tiež ale s hĺbkou tajomstva a s prístupom k skrytým prameňom,
- *zostup do studne* v rozprávkach a imagináciách: často symbolizuje prístup k hlbšiemu poznaniu, alebo prinajmenšom k oblasti nevedomia. Ponorenie sa do vody, studne znamená často symbolicky pitie určitého zvláštneho elixíru; dodáva zdravie a mladosť, ba nesmrteľnosť.

ŠKOLA

- život je neustály proces učenia; v imaginácii upozorňuje nevedomie na tento fakt, ktorý si ľudia často nevedomujú.

TOPÁNKA

- ak sa v imaginácii vyznačuje nejakou zvláštnosťou, tak ide spravidla o symbol osoby,
- *ostrohy* – symbol statusu,
- *vojenské bagandže* – hrubosť, krutosť,
- *pantofle* – symbol ženského baženia po moci a mužskej závislosti na žene,
- *špicaté dámske topánky alebo čižmy* event. s vysokými tenkými podpätkami – signalizujú sexuálnu ženskú agresiu,
- vo všeobecnosti hovorí topánka o duchovnom alebo duševnom postoji, stanovisku. Pri interpretácii - ohľad na stav a vhodnosť topánky.

VÄZENIE

- pomocou obrazu väzenia nás nevedomie informuje o duchovných, duševných alebo aj materiálnych obmedzeniach,
- v mnohých prípadoch symbolizuje, že človek je v zajatí svojich vedomých predstáv, ktoré nezodpovedajú realite.

Symbyly času a priestoru

BRUCHO

- v nižších oblastiach tela, v bruchu, sídli pudy,
- V biblii prvá zmienka o bruchu je pri ztratení hada: „Po bruchu sa budeš plazit' a celý život hltat' prach“.
- v minulosti ľudia považovali všetko živé, čo sa plazí po bruchu, za nečisté a nesmelé sa to jesť.
- brucho a zem (pozemské) tvoria vďaka svojmu symbolickému významu určitú jednotu,
- brucho je ale aj telesná dutina, v ktorej je niečo najvnútornejšie a najhodnotnejšie: orgány života,
- brucho je tiež symbolom materského tepla a ochrany (maternica), ale aj násilného prehltnutia,
- brucho – žalúdok – tiež symbolom žravosti, materiálneho postoja,
- v budhizme - holé brucho u muža (vo výtvarnom umení) – znamená priateľskosť, pokoj a pohodu.
- brucho – býva nazývané aj „kuchyňou tela“; v imagináciách teda tiež miestom, kde dochádza k „duševnému tráveniu“. Kuchynka je ženským panstvom. Ženské sú impulzy a emócie, ktoré vznikajú v tmavej kuchyni brucha.
- pečeň – chemické laboratórium; brucho – pečeň – transformátor pre psychosomatické deje,
- brucho je hotel emócií. „Brušný človek“ („Bauchmensch“) má nielen pozitívne emócie, ale aj množstvo negatívnych.

CESTA

- na cieľ zamerané zvládanie určitej cesty, na ktorej treba často prekonávať prekážky:
 - o symbol životnej cesty,
 - o symbol hľadania duchovných cieľov, ktoré môžu byť symbolizované vytúženou zemou, zámkom, sviatosťami,
 - Imaginácia staníc, koľajníc, vlakov, lodí a iných dopravných prostriedkov, lúčenia, meškania, batožiny, spoucestujúcich – symbolizuje rad psychických procesov – zmena duševného miesta; rozlúčenie sa s prežívaným a očakávanie toho, čo príde; dôležitý je kontext, tak napr. koľajnice môžu symbolizovať „jednokojnosť“, t.j. obmedzenosť určitej cesty.
-

CESTA / ULICA

- pohyb v priestore a čas = cesta,
- Egypťania – vidia v ceste slnka symbol svojej vlastnej životnej cesty, = i viera, nádej na ďalší život po smrti,
- všetky náboženstvá sa usilujú ukázať správnu cestu životom,
- cesta alebo ulica – symbolizuje životnú cestu,
- križovatky - signalizujú nutnosť rozhodnúť sa,
- návěstné tabule – smerovky pre novú psychickú alebo duchovnú orientáciu.

GULA

- jej symbolický význam do značnej miery ako u kruhu,
 - o zemeguľa,
 - o hviezdne nebo,
 - o univerzum, kozmická jednota (všezahrňujúca),
 - o celistvosť,
- dokonalosť a celistvosť (všetky body povrchu sú rovnako vzdialené od stredu) - pozitívny význam,
- tiež: úplná integrácia osobnosti.

HODINY

- v imagináciách – ako symbol plynúceho, strácajúceho sa, mihnajúceho sa času,
- (event. upozornenie na úlohy v reálnom čase),
- všímame si, aký čas ukazujú – prognostický význam pre reálny život, budúce udalosti.

KRUH

- všetky body kružnice sú rovnako vzdialené od stredu.
- Kruh je najjednoduchší symbol do seba uzatvorenia, nekonečna a večnosti.
- u starých národov - kruh – symbol kozmickej harmónie; egyptské označenie pre svet: „To, čo obkolesuje slnko“.
- kruh – symbol celistvosti. Magický kruh – mal chrániť a mal moc ochrany.
- v imagináciách – podobné významy. Všetko, čo sa odohráva v určitom kruhu, má zvláštny význam. – Vo všeobecnosti signalizuje nevedomie kruhom koncentráciu psychickej energie.

KVADRÁT

- ako statický, tak aj dynamický symbol, často sa objavuje v súvislosti a ako protiklad kruhu,
- symbol zeme na rozdiel od oblohy, alebo ohraničeného na rozdiel od neohraničeného,
- pravidelnosť – symbol duševnej vyrovnanosti a celistvosti,
- *v súvislosti s kruhom* – môže ukazovať na „kvadrátnu kruhu“ a teda na neriešiteľné problémy,
- *pravý uhol* – je v tomto zmysle narušením kruhu a signalizuje snád' príliš silnú egovosť.

LABYRINT

- chodenie po meste, ktoré pôsobí ako labyrint: symbolizuje stav bezmocnosti a zmätenosti,
- archetypovo:
 - o symbol tela matky zeme,
 - o vniknutie do labyrintu – návrat do materského lona,
 - o v mnohých mýtoch sa tam konajú svadby bohov, ktoré sú väčšinou incestuóznymi spojeniami,
- v imaginácii – niekedy význam materského komplexu.

NOC / DEŇ = SVETLO / TMA

NOC

- tajomná, nepríjemná noc; pre ľudí v prastarých dobách často významnejšia než deň,
- „*pranoc*“ – skôr než bolo stvorené slnko a mesiac,
- noc – spoločníčka zla, smrti (podľa starého mezopotámskeho mýtu – slnečný boh cestuje v noci podsvetím, dáva mŕtvym jedlo a pitie).

SLNKO

- symbol jasnosti vedomia,
- keď v imaginácii svieti slnko – znamená to vedomie,
- *ak sa zvečerieva, prichádza noc* – symbolizuje, že sa objavuje nevedomie.

OBED (STRED DŇA)

- v južných zemiach, v antickom Grécku – hodina duchov, (Súvis asi s rozkmitanou horúčavou, človek je unavený a démoni ho ľahšie môžu dostať tam, kde chcú.),
- slnko je na obed najvyššie – symbol uvedomenia si dosiaľ nevedomých duševných obsahov,
- *stred dňa* – symbolizuje stred (polovicu) života človeka,
- v imagináciách môže postavenie slnka (ráno, obed, večer) hovoriť o tom, kde sa človek vo svojom živote nachádza.

OBLAK

- poskytuje tiež dážď,
- okolo hôr a medzi zemou a nebom zakrýva príbytky bohov,
- schopnosť zakryť objekty, urobiť ich neviditeľnými – symbol zastretia, temnoty a depresie,
- *cesta na oblaku* – umožňuje vhľady z vyššej perspektívy.

OTVORIŤ / ZATVORIŤ

- vnútorný svet je akoby uzatvorený, vonkajší akoby otvorený,
- symbol uzatvorenosti obsahuje všetky potešujúce elementy, ktoré spájame s domom, vlasťou, tvarom, poriadkom, mestom, štátom. Aj človek sám je uzatvorený priestor.
- *klúčom* možno dvere zatvárať, otvárať,
- otvorenie sa rozprestiera navonok, do neznámeho, nesmierne rozľahlého sveta; má v sebe niečo neurčité, je to oblasť nekonečných možností,
- *múry a zamknuté dvere* znamenajú nakoniec i väzenie, prekážku – otvorenosť zase slobodu, oslobodenie, voľnosť.

PRÁZDNE / PLNÉ

- *plnosť* – bohatstvo, nadbytok,
- *prázdno* – nedostatok, núdza (púšť, temnota, kozmický priestor) = úzkosť,
- toto hodnotenie sa ale mení, ak ide o prázdne alebo obsadené miesto! miestnosť!
- *prázdna ruka* – napriek negatívnej implikácii je ale aj schopná niečo prijať, zatiaľ čo plné ruky – nemôžu prijať nič nové.

RÁNO

- *vychádza slnko* - v staroveku boli rozšírené ranné modlitby nasmerované k slnku, po temnej noci pripomína ráno obdobie raja, stvorenia,
- *ráno, ranné šero, ranné červánky* – môže symbolizovať, že niečo sa dostáva do vedomia,
- slnko začína ráno majestátnne putovať v ohnivom voze modrou oblohou – metafora pre najsilnejšiu, najžiarivejšiu energiu, tj. ráno tiež ako symbol sviežosti, energie, prívodu psychickej energie.

SVETLO

- predpoklad vizuálneho vnímania, krásy sveta,
- symbol niečoho nemateriálneho, symbol duchovnosti, boha,
- v orientálnych mýtoch: boj bohov svetla proti temnotám, ich víťazstvo znamená zrodenie alebo spojenie sveta,
- v imagináciách: svetlo = často osvetlenie, symbol poznania („Svitá mi“).

ŠPIRÁLA

- symbol psychickej dynamiky, krúženie okolo problému zo všetkých strán, vedie k centru,
- v imaginatívnej terapii patrí k pozitívnym symbolom – znamená pokrok,
- ak sa objavuje vo forme „vítania“ – môže byť výzvou prenikat' do ešte väčších hĺbok.

ŠTYRI ROČNÉ OBDOBIA

- najčastejšie imaginujúce obrazy sú krajiny,
 - o *jarná krajina*:
 - § pozitívny význam, dokonca aj keď je stiesnená nálada,
 - § symbol rozpuku nového, zrodenia, znovuzrodenia, v nás sa chce presadiť niečo nové, aj keď zbytky zimy sú tu,
 - o *leto* – zrelosť, žatva, leto života,
 - o *jeseň* – začínajúci večer života,
 - o *zima* - noc, smrť,
 - o *ľad a sneh v zime* – určité emócie odumreli, musia sa znova oživiť novou jarou,
- Ročné obdobia symbolizujú nielen situáciu našej životnej cesty, často poukazujú na to, ktoré oblasti musia a môžu v nás ešte dozrieť.

UZOL

- symbol spojenia, aj naviazania na chrániace božstvá, sily; ale aj symbol komplikácií a zábran,
- v Egypte – uzol symbol života a nesmrteľnosti,
- symbol lásky a manželstva,
- v islamskom svete – symbol ochrany; Arabi si napr. robia uzly na brade ako ochranu pred zlými pohľadmi,
- v budhizme – odpútanie sa múdreho od sveta zdania sa prirovnáva k rozviazaniu uzla. Aj smrť sa porovnáva s rozviazaním uzla.
- v imagináciách – môže uzol poukazovať na komplexy a duševné spevnenia; uvoľnenie uzla – zvládnutie problému.

VEČER

- v imagináciách - obraz večernej krajiny – indícia pre to, že sa blíži k nevedomiu,
- u osôb v druhej polovici života môžu pripomínať aj „večer života“.

VIETOR

- u starých národov:
 - o dych zeme – symbol kozmického života,
 - o v neviditeľnom vetre videli skryté vyššie sily (bohovia búrok, duchovia vetrov),
- kvôli neuchopiteľnosti a menlivosti – symbol prchavosti a nestálosti, ničotnosti,
- *búrka* – symbol božských mocností alebo ľudských vášní,
- *vánok*:
 - o symbol božskej duchovnosti,
 - o posolstvá od anjelov alebo bohov.

VONKU / VNÚTRI

- Napr. kruh:
 - o *vnútorné jadro* – dom, rodina, priateľ, kruh priateľov, vlast', krajina, blízke,
 - o *mimo stojaci* – nepatrí sem, potenciálny vtrelec, cudzí, event. nepriateľský, ohrozujúci.

VPRAVO / VĽAVO

- starý archetypový orientačný vzorec:
 - o *vľavo* – strana srdca, poukazuje na citovú oblasť, tiež oblasť nevedomia,
 - o *vpravo* – vedomie, aktivita, duchovné záujmy,
- v starších dobách bolo miesto ženy vľavo od muža,
- takže ľavé = ženské, pravé = mužské, resp. ženské alebo mužské aspekty.

ZAČIATOK / KONIEC

- Konečnosť je základnou ľudskou skúsenosťou.
- Ľudská existencia je prežívaná ako cesta so začiatkom a koncom.
- Minulosť a budúcnosť sa prahovo stretávajú v prítomnosti.
- Nedochádza ale k plnej identite minulosti a budúcnosti; táto existuje len vo večnosti, v tomto „stojacom teraz“ čistej prítomnosti.

Kultové a rituálne symboly

CHRÁM

- v starých dobách bol primárnym miestom pobytu a prebývania bohov,
- v Egypte vyjadroval aj kozmický aspekt – v dolnej časti zem, stromy, kvety, hore vtáky – namalované na plafóne,
- v chrámoch sa robieva rituálna cesta od periférie k centru,
- chrám – ako pokračovanie symbolu jaskyne.

INDIVIDUAČNÝ PROCES

- = vznik individuálneho životného vzorca, štýlu (C. G. Jung); duševné centrum, ktoré riadi tento rast – „jadrový atóm duše“. Mohli by sme ho tiež považovať za tvorcu a usporiadateľa našich snov – „SELBST“ – celistvosť duše – na rozdiel od „Ega“, ktoré reprezentuje len malú časť nášho celého duševného života,
 - viac či menej vedomý proces duševného rozvoja, ktorý smeruje k rozširovaniu poľa vedomia a zreniu osobnosti,
 - archetypové symboly, ktoré sa pravidelne objavujú v imagináciách, sú ako míľniky rôznych etáp individuálneho procesu,
 - forma, zahalenie, v ktorej sa objavujú, sú charakteristické pre špecifický stav vedomia. Čo konkrétne v jednotlivostiach znamenajú, to závisí od situácie a osobnosti imaginujúceho. Či negatívne alebo pozitívne – vždy vyžarujú určitú fascináciu.
 - *symboly individuálnej cesty* – v ľudskej, zvieracej, podľudskej, nadľudskej podobe:
 - o *tieň*,
 - o *starý mudrc*,
 - o *dieťa* (včítane detského hrdinu),
 - o *matka* (pramatka, matka zem) ako nadradená osoba a jej opak – dievča,
 - o *anima, animus* (duševný aspekt opačného pohlavia),
 - o *symboly zjednotenia, symboly psychického centra, Selbst*. Často sú to obrazy božstiev alebo iné symboly niečoho nezničiteľného; niekedy ako čisto abstraktná geometrická figúra (napr. mandala).
 - Individuačný proces si vyžaduje interakciu medzi vedomím a nevedomím. Symboly tvoria most medzi nimi. Zmierujú navzájom zdanlivo nezmieriteľné protiklady, obe stránky.
 - Tak ako v semienku je obsiahnuté smerovanie k plnému rozvoju, tak aj duša človeka je zameraná na plné rozvinutie, na „celistvosť“, aj keď by si toho nebola vedomá, alebo by sa tomu vzpierala.
-

KŇAZ

- kráľ a kňaz boli pôvodne úzko spojení,
- náčelník dediny, kmeňa alebo národa bol väčšinou súčasne aj kňaz; vo vyšších kultúrach boli kráľmi vysokými kňazmi,
- neskôr sa diferencovali kňazi ako sprostredkovatelia medzi ľuďmi a bohmi (čarodejník, medicínman, šaman, šamanka),
- kňaz – podobne ako kráľ – zástupca božstva, tlmočník božej vôle pomocou výkladu snov atď. tiež liečiteľ duševných a telesných ťažkostí,
- kňaz – „viditeľný boh“, súčasne zástupca ľudí,
- v imagináciách – vždy dôležitá figúra, v žene môže symbolizovať negatívneho alebo pozitívneho animusa, u muža pozitívny alebo negatívny tieň.

KRÁĽ

- v dávnych dobách boli kráľmi, vládcovia považovaní za nositeľov zvláštnych síl, hlavne, že sú v stálom kontakte s bohmi; kráľ bol často považovaný za viditeľného boha, za jeho syna alebo za jeho zvoleného zástupcu,
- prevažne je takýto človek milujúca bytosť, naklonená všetkým, jeho sila je v harmónii, charizma – obdiv a dôveru vzbudzujúce vyžarovanie,
- on mal udržiavať labilnú rovnováhu medzi ľudským a božím poriadkom. Musí sa povznášať nad drobné stranícke záujmy a konať v záujme dobra celku, bez ohľadu na individuálne záujmy = uctievanie kráľov.
- v imagináciách – ako nadosobný otcovský symbol, ako archetyp otca. Stelesňuje najvyššiu inštanciu, ktorá spravdla dáva pomáhajúce inštrukcie.
- aj keď má kráľ ohrozujúce alebo démonické rysy, ktoré prezrádzajú infantilnú závislosť imaginujúceho na otcovi, aj tak je to známka, že otcovská problematika u individua smeruje k pozitívnemu riešeniu,
- v snoch mužov môže byť kráľ aj symbolom najvnútornejšieho jadra celkovej osobnosti snívajúceho.

KÚPEĽ A UMÝVANIE

- voda ako *symbol očisty* – hrá rolu vo všetkých kultoch,
- *hriech*:
 - o v mnohých kultúrach má metaforu špiny; v mnohých rečiach majú obe slová rovnaký koreň,
 - o špina (hriech) sa dá zmyť vodou (svätou) – ochranné protikúzlo manny proti tabu,
- *krst kúpeľom* – kúpeľ vôbec – významný v kresťanstve, hinduizme, judaizme (v kresťanstve už len náznak – pokropenie), Germáni, Mexickí indiáni,
- Babylončania nazývajú vodu: „čistiaca“,
- aj v imagináciách - kúpeľ – symbol očisty,
- voda v imaginovanom kúpeli má význam duševnej energie,
- pri interpretácii: Kde je kúpeľ? Čo sa tam odohráva?
- zvlášť pozitívny význam má kúpeľ v jazere a pod. vo voľnej prírode, napr. v malom okrúhlym jazere,
- *kúpeľ, krst*:
 - o symbol duševnej očisty a duchovnej obnovy,
 - o oslobodenie sa od chybných postojov, poukazuje na premenu, novú orientáciu,
- *voda na krstanie* – symbol živej vody.

MANDALA

- uzatvorenosť, ukončenosť – hlavná charakteristika, hlavná sila magického kruhu,
- *kružnica*:
 - o vymedzuje vnútro a okolie („vonku“),
 - o „vnútro“ má vlastnú sféru moci a vplyvu,
 - o vstupom do kruhu sa získava moc nad tým, čo je zahrnuté,
 - o kruhom sa dá vymedziť to, čo je cudzie a nepriateľské sa vylúči a bráni sa proti tomu; línia kružnice slúži ako hranica,
- *tanec v kruhu* – stupňovanie magickej sily spojenia,
- *urobenie kruhu okolo niečoho* – ochrana pred zlými vonkajšími silami, očistná sila, ochrana, posvätenie,

- vo východných kultúrach – kreslenie rituálnych kruhov, „mandala“ = kruh, „magický kruh“; podľa Junga pochádza zo snov a vízií a patrí k najstarším religióznym symbolom; v centre mandaly je figúra najvyššieho religiózneho stupňa,
- centrum mandaly – stred osobnosti,
- *mandala* má zabrániť odpútaniu pozornosti vonkajškom, vracia pozornosť alebo účasť na vnútornú, posvätnú oblasť, pôvod a cieľ duše a predstavuje jednotu života a vedomia,
- mýtiko - symbolické kresby Selbst zdôrazňujú vždy svetové strany,
- vo východných kultoch sa mandala používa na meditáciu – má sa do nej zahĺbiť,
- spontánne vynorenie sa tohoto symbolu prináša väčšinou silný zážitok vnútorného mieru a harmónie.

MNÍCH / MNÍŠKA

- popri kňazovi ako nositeľ svätosti,
- kňazom sa stáva človek narodením alebo vysvätením, askézou alebo na základe slobodného rozhodnutia, odriekania a osobnej obety,
- *askéta* je nositeľom osobnej svätosti,
- mníšstvo a kňazstvo neboli pôvodne spojené. Pred vznikom mníšstva existovali askéti.
- *mních* – princípy:
 - o *zrieknutie sa vlastníctva* – najradikálnejšia forma – žobravý mních (chudoba ako zdroj duchovnej slobody a najhlbšieho duševného mieru),
 - o *úplná pohľavná zdržanlivosť*, zrieknutie sa manželstva – tiež sa to považuje za zdroj slobody,
 - o *koncentrácia duševných síl* a koncentrácia na získanie blaha (dobra, spásy). Duchovný vodca!
 - o *úplné oddanie sa bohu* ako najvyššiemu dobru,
 - o *intendovanie konečného stavu*, kedy podľa Ježiša „... budú ako anjeli“,
- Mních a mníška môžu v imagináciách patriť k figurám tieňa. Tieň má 2 aspekty – nebezpečný a hodnotný. Kontext!

NAHOTA V KULTE

- v najstarších dobách sa pri božích kultoch vyžadovala úplná nahota prosiacich a obetujúcich – predstupujú pred boha ešte nepoškvrnení ako deti,
- sakrálna nahota bola bežná aj v antike pri rôznych rituáloch,
- vo folklóre: v kúzlach lásky a plodnosti (napr. váľanie sa po poli),
- hrá rolu aj v asketizme, hinduizme,
- nahota – symbol pre zbavenie duše všetkého, čo je cudzie bohu, k čistote, k samému sebe.

OBETNÉ RITUÁLY

- základom obety je predstava výmeny; človek obetuje bohu, aby pokiaľ možno dostal ešte viac – platí to pre prosebné i ďakovné obete – išlo o zaistenie si existencie, blaha do budúcnosti,
- *preferované obete*:
 - o prvorodení, prvé plody, zvieratá,
 - o ľudská obeť - najvyššia obeť na uzmiernenie boha za hriech, vinu,
- *ľudské obete*: veľmi rozšírené u Arménov, Grékov, Rimanov, Germánov a Keltov, Japoncov, v Mexiku,
- najčastejšie obete boli zvieracie,
- ak sa obeť objaví v imagináciách – v záujme úplného rozvinutia svojej osobnosti musí obetovať svoje určité postoje a zvyky.

PEČAŤ

= ako razítko, tak aj jeho otláčok.

- slúžili na zaistovanie majetku; *pečiatka je ako podpis* – niečo osobné, otláčok pečiatky ukazuje, že tu už je majiteľ – nedotknuteľnosť druhými,
- u Sumerov boli z polodrahokamov a slúžili ako amulety (chránili pred škodami a odporúčali majiteľa bohom),
- u Židov – hexogram a pentagram mali chrániť pred zlými duchmi – oba znaky prebral islam,

POŽEHNANIE / KLIATBA

- zvlášť silné - ak sú vyslovené, udelené ľuďmi, ktorí majú moc – otcovia rodín, náčelníci, králi, šamani, kňazi, proroci, umierajúci,
- v minulosti sa chápali ako prenesenie jemnej pozitívnej alebo negatívnej „energie“ na telo požehnaného, či prekliateho; tieto energie ho obkolesujú ako aura,
- *kliatba* – má nákazlivú silu = prekliaty je tabu (= exkomunikácia),
- v imagináciách – niečo, čo si zaslúži podporu, alebo čo sa musí postupne transformovať.

PÚŤ

- *procesia* – symbolizuje figúra, ktorá tiež patrí k sviatku,
- aj zhromaždenie sa ľudí do kostola pripomína púť – všetci majú rovnaký cieľ,
- *púť sa dá porovnať s psychoterapiou* – dosiahnutie cieľa vyžaduje námahu, cesta je relatívne dlhá a obtiažna; cieľ je sebanájdenie, stretnutie sa so self.

RITUÁLY ZJEDNOTENIA

- najhlbšia túžba človeka smeruje k zjednoteniu s božským,
- najsvätejšie rituály sú *komunikačné rituály* – DOTYK! S posvätným prírodným objektom, fетиšom, ohniskom, stolom, oltárom, relikviou, človekom, božím obrazom,
- BOZK! – „výmena magických duševných substancií“ cez dych a sliny; ale tiež bozk posvätných predmetov – kameňov, knihy, zeme, prahu kostola atď.
- *žehnanie a posvätenie* – symbolizuje prenesenie sily, magickej sily na ľudí, predmety, alebo aj boha; u posvätenia je prenesenie manny trvalé, robí sa cez kontakt so svätenou vodou, potrením krvou, slinami, olejom, tukom, masťou.

SMRŤ

- vo všetkých dobách bol aj mŕtvy (nielen živý) chápaný ako „posvätný“ a mocný, súvisí to s vierou v posmrtný život, so strachom pred škodlivými vplyvmi mŕtveho, pred spôsobením choroby,
- *predkovia*:
 - o prevažne ako priateľskí duchovia a chrániaci duchovia,
 - o ich uctievanie, napr. pravidelným poskytovaním jedla resp. obetí potravy pri hrobe alebo ich symbolov, pravidelným zaobchádzaním s nimi,
- *uctievanie mŕtvych* je hlavný aspekt náboženstiev u mnohých prírodných národov,
- v imagináciách – obraz smrti neznamená koniec života, smrť je skôr symbolom transformácie, večného opakovania „zomri a staň sa“. Tam, kde niečo zomiera, dostáva sa, ako učí skúsenosť, niečo nové.

VEDMA

= kultová kňažná (často) – veštici z vnútorností (Germáni),

- v Egypte kňažné NUT a HATHOR (bohyňa lásky),
- v Grécku:
 - o mladé a staršie ženy slúžili v božích chrámoch, museli sa zriecť pohlavného styku, robili obeť, čistili, zdobili obraz boha, ochraňovali utiekajúcich sa k nim, preklínali tých, čo sa previnili voči božstvu,
 - o sakrálna prostitúcia – časť kňažiek sa venovala plodeniu – garantovali plodnosť národa – zástupkyne veľkej matky,
- magické spevy, magická poézia.

ZHROMAŽDENIE

- *k slávnosti patrí zhromaždenie* – prejav vnútorného súhlasu vo viere i nádeji; účastník sa slobodne zúčastňuje, rozhodol sa vystúpiť z izolácie,
- *z mnohých Ja ® MY*, celistvosť, viac než len súčet indivíduí, istý typ organizmu, vzniká akési citové pole,
- zhromaždenie môže byť symbolizované kruhom, má totiž stred a je uzatvorené, indivíduá sa zriekajú časti slobody a dostáva sa im určité doplnenie druhými.

... obsah ...

NAJDÔLEŽITEJŠIE PRÍRODNÉ

SYMBOLY	2
<i>Blesk / hrom.....</i>	<i>2</i>
<i>Dážď.....</i>	<i>2</i>
<i>Dúha.....</i>	<i>2</i>
<i>Hora.....</i>	<i>2</i>
<i>Jablko.....</i>	<i>2</i>
<i>Jaskyňa.....</i>	<i>3</i>
<i>Kameň.....</i>	<i>3</i>
<i>Les.....</i>	<i>3</i>
<i>Lúka.....</i>	<i>3</i>
<i>Mesiac.....</i>	<i>3</i>
<i>More.....</i>	<i>4</i>
<i>Nebo.....</i>	<i>4</i>
<i>Oheň.....</i>	<i>4</i>
<i>Pole / roľa.....</i>	<i>4</i>
<i>Prameň.....</i>	<i>5</i>
<i>Priepasť.....</i>	<i>5</i>
<i>Púšť.....</i>	<i>5</i>
<i>Rieka.....</i>	<i>5</i>
<i>Ruža.....</i>	<i>5</i>
<i>Semenó / kvet / plod.....</i>	<i>6</i>
<i>Slnko.....</i>	<i>6</i>
<i>Strom.....</i>	<i>6</i>
<i>Uroboros.....</i>	<i>7</i>
<i>Ustrica / mušľa.....</i>	<i>7</i>
<i>Voda.....</i>	<i>7</i>
<i>Záhrada.....</i>	<i>7</i>
<i>Zem.....</i>	<i>7</i>

ZVIERACIE SYMBOLY

8	
<i>Býk.....</i>	<i>8</i>
<i>Drak.....</i>	<i>8</i>
<i>Had.....</i>	<i>8</i>
<i>Holubica / holub.....</i>	<i>8</i>
<i>Jeleň.....</i>	<i>9</i>
<i>Kôň.....</i>	<i>9</i>
<i>Krava.....</i>	<i>9</i>
<i>Lev.....</i>	<i>9</i>
<i>Líška.....</i>	<i>9</i>
<i>Mačka.....</i>	<i>10</i>
<i>Medveď.....</i>	<i>10</i>
<i>Motýľ.....</i>	<i>10</i>
<i>Opica.....</i>	<i>10</i>
<i>Orol.....</i>	<i>10</i>
<i>Osol, somár.....</i>	<i>11</i>
<i>Ovca / ovečka / jahňa.....</i>	<i>11</i>
<i>Pavúk.....</i>	<i>11</i>
<i>Pes.....</i>	<i>11</i>
<i>Ryba.....</i>	<i>12</i>
<i>Slon.....</i>	<i>12</i>
<i>Sup.....</i>	<i>12</i>
<i>Sviňa.....</i>	<i>12</i>
<i>Vták.....</i>	<i>12</i>
<i>Zajac.....</i>	<i>13</i>
<i>Žaba.....</i>	<i>13</i>

SYMBOLY ĽUDSKÉHO ŽIVOTA

13	
<i>Byť zožraný alebo prehltnutý.....</i>	<i>13</i>
<i>Dieťa.....</i>	<i>13</i>
<i>Dom.....</i>	<i>13</i>
<i>Chlieb.....</i>	<i>14</i>
<i>Chrbát a predná strana tela.....</i>	<i>14</i>
<i>Jedlo / jedenie.....</i>	<i>14</i>
<i>Krb / pec.....</i>	<i>14</i>
<i>Krívanie.....</i>	<i>14</i>
<i>Krv.....</i>	<i>15</i>
<i>Matka.....</i>	<i>15</i>
<i>Muž - neznámy.....</i>	<i>15</i>
<i>Nahota.....</i>	<i>16</i>
<i>Neger / černocho.....</i>	<i>16</i>
<i>Neznáma žena.....</i>	<i>16</i>
<i>Noha (chodidlo).....</i>	<i>16</i>
<i>Oko.....</i>	<i>16</i>
<i>Otec (animus).....</i>	<i>17</i>
<i>Poloha a aktivita tela.....</i>	<i>17</i>
<i>Pôrod / zrodnie / narodenie.....</i>	<i>18</i>
<i>Prsník.....</i>	<i>18</i>
<i>Pupok.....</i>	<i>18</i>
<i>Ruka.....</i>	<i>18</i>
<i>Smrť.....</i>	<i>18</i>
<i>Srdce.....</i>	<i>18</i>
<i>Svadba.....</i>	<i>18</i>
<i>Šaty.....</i>	<i>19</i>
<i>Šperky.....</i>	<i>19</i>
<i>Ústa / pery / zuby.....</i>	<i>20</i>

SYMBOLY ZO SVETA VECÍ A

SYMBOLICKÉ POCHODY	20
<i>Amputácia.....</i>	<i>20</i>
<i>Bozk.....</i>	<i>20</i>
<i>Hrad / zámok.....</i>	<i>20</i>
<i>Hranica.....</i>	<i>20</i>
<i>Chaos.....</i>	<i>20</i>
<i>Knihá, text.....</i>	<i>21</i>
<i>Kopia / oštep.....</i>	<i>21</i>
<i>Kováč.....</i>	<i>21</i>
<i>Kuchyňa.....</i>	<i>21</i>
<i>Lietadlo / lietáť.....</i>	<i>21</i>
<i>Loď.....</i>	<i>21</i>
<i>Lopta.....</i>	<i>21</i>
<i>Ladovec.....</i>	<i>21</i>
<i>Maska.....</i>	<i>22</i>
<i>Meč.....</i>	<i>22</i>
<i>Metla.....</i>	<i>22</i>
<i>Mlieko.....</i>	<i>22</i>
<i>Most.....</i>	<i>22</i>
<i>Mrtvola.....</i>	<i>22</i>
<i>Nádoba.....</i>	<i>23</i>
<i>Ochrnutie.....</i>	<i>23</i>
<i>Operácia.....</i>	<i>23</i>
<i>Palica.....</i>	<i>23</i>
<i>Poprava.....</i>	<i>23</i>
<i>Posteľ.....</i>	<i>23</i>
<i>Povraz.....</i>	<i>23</i>

<i>Prekážka.....</i>	<i>23</i>
<i>Prsteň.....</i>	<i>23</i>
<i>Rebrík.....</i>	<i>23</i>
<i>Roh.....</i>	<i>24</i>
<i>Sedliak, sedliacky dvor.....</i>	<i>24</i>
<i>Schody.....</i>	<i>24</i>
<i>Skaly, kamene.....</i>	<i>24</i>
<i>Sklo.....</i>	<i>24</i>
<i>Soľ.....</i>	<i>24</i>
<i>Studňa.....</i>	<i>24</i>
<i>Škola.....</i>	<i>25</i>
<i>Topánka.....</i>	<i>25</i>
<i>Väzenie.....</i>	<i>25</i>

SYMBOLY ČASU A PRIESTORU

25	
<i>Brucho.....</i>	<i>25</i>
<i>Cesta.....</i>	<i>25</i>
<i>Cesta / ulica.....</i>	<i>26</i>
<i>Guľa.....</i>	<i>26</i>
<i>Hodiny.....</i>	<i>26</i>
<i>Kruh.....</i>	<i>26</i>
<i>Kvadrát.....</i>	<i>26</i>
<i>Labyrint.....</i>	<i>26</i>
<i>Noc / deň = Svetlo / tma.....</i>	<i>27</i>
<i>Obed (stred dňa).....</i>	<i>27</i>
<i>Oblak.....</i>	<i>27</i>
<i>Otvoriť / zatvoriť.....</i>	<i>27</i>
<i>Prázdne / plné.....</i>	<i>27</i>
<i>Ráno.....</i>	<i>27</i>
<i>Svetlo.....</i>	<i>28</i>
<i>Špirála.....</i>	<i>28</i>
<i>Štyri ročné obdobia.....</i>	<i>28</i>
<i>Uzol.....</i>	<i>28</i>
<i>Večer.....</i>	<i>28</i>
<i>Vietor.....</i>	<i>28</i>
<i>Vonku / vnútri.....</i>	<i>29</i>
<i>Vpravo / vľavo.....</i>	<i>29</i>
<i>Začiatok / koniec.....</i>	<i>29</i>

KULTOVÉ A RITUÁLNE SYMBOLY.....

29	
<i>Chrám.....</i>	<i>29</i>
<i>Individuačný proces.....</i>	<i>29</i>
<i>Kňaz.....</i>	<i>30</i>
<i>Kráľ.....</i>	<i>30</i>
<i>Kúpeľ a umývanie.....</i>	<i>30</i>
<i>Mandala.....</i>	<i>30</i>
<i>Mních / mníška.....</i>	<i>31</i>
<i>Nahota v kulte.....</i>	<i>31</i>
<i>Obetné rituály.....</i>	<i>31</i>
<i>Pečať.....</i>	<i>31</i>
<i>Požehnanie / kliatba.....</i>	<i>32</i>
<i>Púť.....</i>	<i>32</i>
<i>Rituály zjednotenia.....</i>	<i>32</i>
<i>Smrť.....</i>	<i>32</i>
<i>Vedma.....</i>	<i>32</i>
<i>Zhromaždenie.....</i>	<i>32</i>